

باش تۇرستان

ISMAL OSMAN

تۇرستان مىلى استقلال فكريه خدمت ايتوجى آبلق مجموعه در
باش محررى: چوقاي اوغلى ماسلى

ساره 1	ديكابر 1929	بىل 1
--------	-------------	-------

بىزنىڭ يول

په كىمدەن چىققا باشلاغان ھەر بىر سىياسىي مجموعه ۋە ئەزىمەتكە
اوقۇجىلەرگە اوز سىياسىي غايە، يولى ھەم مقصدىنى تانئوب كىتىش
عادىتى باردۇر. قانۇن حالىگە كىرۈپ قالغان بۇ عادىتكە بىز ھەم ايلارامىز.
يولسىزىي آڭلايتىش اوجۇن اوزون ايلاملارگە احتىياج يوق.
يولسىز ۋە مقصدسىز:

بىز تۇرستان استقلالچىلارنى ايلسىزنىڭ ايرىكى ۋە بوزغىز
تۇرستاننىڭ قۇرئولشى اوجۇن كوراشارمىز
جەلمىدە خالاسە ايتىلە يىلەدۇ.

تۇرستانلىلەرگە موندىن باشقا يول يوق، بولالمايى ۋە بولالمىيىن.
بىز مو طرفىدە بوزغىزگە كى موسقوا ساۋىت حىكمرالمىيى نىلمىيى
آستىدە مىلى استقلال اوجۇن آبلوجى مېلىۋىلەرگە تۇرستان اوتقۇلەر.

ريگ آژده بر تود سيمز. ريگك اوشيمز يورتمز ياش قونلي
فازنگ كوچموزگه ار كسيدر

خلفونك ملي استقلال المله ريني، مناسب يورتمزدهن، كو-
چيني آزادئاسيدن ياش نوركستان، ياشلار يورتمز آكلان يلسان،
يوزنگ هميمز اوچون مدهن بولان آشر ميوليش و ياشلارنگ
قسمى اوزاگان بولان.

بو په كيدن باشلاروب نورغان ايتهگه توغرىدهن توغرى قاناشو.
چي قولدريمز آد يوزنگ حقيقي لويوز يورتمزنگ ملي حقوق
كوچي بلان يورتمزاشلاريموزنگ بزگه كورسانگان ميموي
ياردهملا ريندور.

مده شو كوچلارگه ناياب بو بوتون آشرقلارده فازماسيدن
جوهمزني نئريگه كرىشك.

ياش نوركستان، حسي اشلاري بلان كچك بولسه هم

آزاد وه مستقل توركستان

يايراختي كونلرني كمي و طبعي اوشكك آيش وه او بولسه
خدمت ايشن بلان بو يوكدر.

يورتمزده رگا دشق موسقوا ديلتاورلني حكراندر.
توركستانده يروله تاريات ديمك، كشي آكلاب بولان نورغان
بر ستمده. (ده ياسايه كنه گورياه).

اوزبكيستان جمهوريتي (ديپلومه بوتون توركستان) يروله تار-
ياسز باشلاماقدهدر.

بو سوزلار موسقوا، اوشكان بل ديكلار ايده، ساويت اتلاني
مر كزي اجرائيه قوميتينگ، ميبويده كي شالو ايلار اناك اغرا ايده.
مده شو يروله تاريات، وه يروله تاريات ديمك كشي آكلاب
بولان نورغان بر ستمده بولان توركستانده موسقوا يروله تاريات
ديلتاورلني اعلان ايشتموز.

عه، نو قايي يروله تاريات ديلتاورلني، ديمكان سؤالا
طبعي دروس يروله تاريات ديلتاورلني، ديمكان جواب توغرى
كيدلدر.

بولده ريكله ريك ديشلغري بوشيه توركستان جمهوريتلاري
شكل اشلاري بلان مل وه مئا اشلاري بلان يروله تارياتده.

بولدرينگ هچ بريمي هم توغرى ايماس،
دشكال و اشلاري بلان توركستان جمهوريتلاري مل و ايماس
قيله ويدر.

توركستانده يروله تاريات بولسا او هم آوزوراليلار (ديمك
دوسلار) ديمره ديمكان شالو ايلار اناك اشلاري توركستان جمهور-
ريته ريگ يروله تاريات مئا ميني ايدين وه آجيق قلم كورسايب
توراند.

ريگ غايه مزا ايه توركستانده
شكل اعداد بلده مئا اعتبار بلده ملي دولت

توريلتيدر، چونكه يالغون بو سوزدهگه خلفنر اوز يورتمده اوز
مقدرياتيك نام حقوقي ايكلاسي بولا آلاندر.

بو يورتمدهگي ده مهاجر ندمگي و طينداشلاريمز وه دوستلاريمزدهن
آزاد وه مستقل توركستان

غايه سي بوليمهگي باشلانغان كوروشمه قلم وه كيكه شلوري بلان
ياردهملا ريني اوميد ايتيمز ايله، ياش نوركستان.

ياش توركستان، باشقارماسيدن

ياش توركستان، باشقارماسي موسقوا قارا كاتوسيدن ملي
تورنولشلاري اوچون كوروشمه كنه بولان بوتون دوستلاريمز
بوره كدن سلاملار يوزاند.

ريگك سالىمير طبعي بولمى، بولمى بولمى بولمى بولمى بولمى

تور كستان دكه يولاند. ديكى تور كستان، يولى بزرگ، مشترك بولمزد. بز اونگه بر يولده كتمز و بر غايه كه اوخولامز.

بزرگ ايله برابر عمومى جبهده، عمومى قورنولش غايهسى يولده كوروشمه كند بولغان استقلالچى آق ديلچان، شىمالى قاقاسيا، ايدلسا و دال، فريم، كورجستان و او قرايالى توغان و دوستده ريمزنگ، حديك، مقسى، غايه لريكه ايرشوده موقبتلر نلهمز.

اوله رنگ موقبتى بزرگ موقبتى، اوله رنگه غايه لريكه بزرگ قايىمزد.

باش تور كستان، باشقارماسى.

تور كستانده پاخته اطرافيد كوروش

بو كوله رده تور كستانده بوشده كى ضرره لى مسئله، پاخته مسئله. سيدر، پاخته هر وقت روسيه نك دقتى جلب ايشوب كى لكه ن مهم بر نطقه ايدى. تويانده باسلفان سابق چار حكومتى زراعت مىستى كرووشه ينك بو مسئله خفيه كى فكرينى او قوب كورنگز. كرووشه ين چه تور كستان پاخته مى مسئله، روسيه توقوماچيلك مشاهنتك امرقا پاخته سبدن آزاد قىلش مى مسئله ايدى. مسئله نك اينكى تامانكه - روس توقوماچيلق صناعتى منفق بيلان كوشجه بزلانلغان ييرلى جيلك منفقى كرووشه ين غايت آز نظر سالار ايدى. شولده ي بولسهدم چار حكومتى تور كستانده پاخته چيلك نوبسى يولده كى قينلقلر ايله حايلاشلر و كوزده نودىنى پروگرامى ايشكه كوشريشى اربله رچه بلله ركه آرقانغا سوروشكه مجبورلك حس ايشه ايدى.

بو قينلقلر - سوغاريلمان يره ر، آزلنى، نوو كستان اهالىسى چيئده ن كيتريلكان غه لله بيلمن نامين ايشى مسئله وده باشقلر - شورا حكومتى آلكيه همم كيلوب چيئدبله و. بو قينلكلار نك مقبلىسى بيله نك اوچون 1928 نجى يلد، تسديق ايتيلكان پاخته چيلك نوبسنىك يش يلك بلانى، كه اسلى قىلوب آلتغان معلومالهر ايله نك نك نك

لازم. بو قينلقلر بر آرقاريلمان حالده ف. لى. اوشكالوف نك پاخته چيلك مسئله وده تور كستان - سبير نيمر بولى، اسيل مقاله سيد، اصاح ايتلمشدر. (تور كستان، سبير نيمر بولى، اسيل روسيه اترك 144-173 نبله رينى باقىنگز.)

اينلكره ي كئتمه سدن بورون، بو يرده قسته چه قىلوب شورا حكومتى نك تور كستانده پاخته چيلكى ترقى ايشه ريش يرويه كئيشى سوزلاب اوتامان. بو يرويه نك اوسئيد حاشركى كوله بورغزده شدى كوروش باومه كدمدر. شونك اوچون، باش تور كستان، او قو - چيله رينى باليويونلكره نك پاخته سياسى ايله تاشتره نك قائده سر بولماس ديب بيله مهن.

پاخته چيلك نوبسنىك يش يلك بلانى بوشجه شورا توقوماچيلك صناعتى اوچون لازم بولمان 508.700 توننا تازالانغان پاخته دهن، 1932 نجى يلد، شورالهر اتقانى حدودى اعجبد، 368.600 تونناسى اوتلر بيله چك. بو مقدار دهن 315.400 تونناسى تور كستان حصه كيه نوشادر. 508.700 توننا دهن 368.600 توننا چقفاچ قالمان 230 مك نوشادن اشراق تاز، پاخته نك چيئت نك كئله دهن، باشلجه امرقا دهن كيلز بلسو كره ك.

دولت بلان قوميسونى - كوس بلان - وده باش پاخته قومينه سى - باش پاخته قوم - نك معلومالهر كيه كوره، شورا حكومتى چيئده ن كيله دركان پاخته دهن 1937 نجى يلد، كنه قوتىلا آلفوسلر. بو كوله چه شورا حكومتى چيئده ن كئيريلكان پاخته اوچون بويوك مقدارده آقچه نولامشدر. مثلا 1925 نجى يلد، 133.830.000 آتون سوم، 1926 نجى يلد، 117.777.000، 1927 نجى يلد، 131.504.000 آتون سوم بيريلگن. - ديك شورا حكومتى نك چيئده ن كئيريلكان ماللهر نك قيمتندن 18,4% در 1932 نجى يلد، چيئده ن كئيريلش لازم كيلكهن 230 مك نوشادن

آشراق باخته هم بوزله رچه ميليون آلتون سومكه تورار . نه قدر
آير بولسه هم بولشونكده بونكه بوي سونكده محبوبدرار . چونكى
توركستانده باخته چيلك ترفيسى بولنده ، آلابا اوشب كيشن قين بولغان
بر قاچه توسقولدر تورادر .

باخته چيلك ترفيسدن سويله دكدرى وقت ، شوراله ريش بللك
ياللاه بولده . يه كى ساحه لدرى سوغار بيشي ، باخته اوبومىق آشرىق ،
ايكيدمن سوغار بولغان بولوب ، ايشدن چيقوب قالغان بوزله رى
يه كيدمن فائده لالاشي وه آخرده بوغداي وه باشليچه شالى ايكنين
سيقوب چيقاريشي كوزده تورار ايديلەر .

توركستانده شورا حكومتى لك سوغار بولغان بوزله ر ساحه سيني نه قدر
هه كتار يه كى سوغار بولغان بوزله ر ايله كنگايتز ماقچى بولغانلارن ييله ك
اوجون روسيه «باخته ايشلرى» اسبلى مجموعه لك 1927 يل 10.9
نومردلر يسه وه «... ر سناختينگ بيش بللك ترفيسى حقيده
قوزبول ساللرى» ديكمن اترده كتير بيلگان تويانده كى ساللر ييله ن
ناشمه ك لازم : 1932 عي يلدن توركستانده كى سوغار بولغان بوزله ر ساحه سى
3.299.500 هه كتار (1) . دهك 1913 عي يلدن كيدمن 443.500
هه كتار آز - مذكور يل توركستانده 3.743.000 هه كتار سوغار بولغان
بوزله ر ايدي . بولدن بولاشه ويكده ريك توركستانده سوغار بيش ايشلرى
توزش توغروسيده كى هيبتلى سوزله رينگ بوش والدراشدن باشقا
ندرسه ايه سلكى آچق كورينادر .

1913 ده ايه بوتون توركستانده كى باخته ايكنين ميدانى 562.400
هه كتار كته ايدي . 1932 يلدن ايه سوغار بولغان بوزله ر ساحه سى
1913 عي يلكه قاراغايده 443.500 هه كتار آز بولغان حالده شورا
حكومتى باخته ايكنى ميدانى 942.200 هه كتار كه بشكرمه كچيدنر .

(1) بر ده كتار بر هيبتلندن بر آزكم .

بولدن تويانده كى كوراش بوزله ك كيلور :
سوغار بولغان بوزله ر مقدارى 443.500 هه كتار آز ايفان ، باخته ايكنين
اوجون ايه 379.800 هه كتار اوتق ير آلتور . بولنده توركستان لك
روسيه دن كتير بيلگان غلله كه نه درجه ده قاتنج باغلاناشي آچقده ن
آچق كورينوب تورادر .

باخته لك اوبومىق آشرى حقيده ايه شورا متخصمه لرى هه كتار
ساين 0,45 نسه نهر (2) يعنى بر يارتم بولنده ن اوتق اونوم كوبايشي
كوبايديلرر . البته بو اونوم كوبايشي عموم باخته حاصلاتينك
كوباييلشيكه چدى بر نايبر ايشا آلتاس .
شورا متخصمه لرى ايلگه رى سوغار بولغان بولسه هم حاشر فائده -
لالما يتورغان بوزله ركه هم هيچ بر اميد قومايديلرر .
اوشكالوف بوتوغروسه :

«باخته ايكنين ميدانى كنگايتز شقطة نظريدن بو بوزله ريك
چدى بر اهميتى بوقلر» ديب بازاردر .

ايكيدى باخته ميدانى كنگايتز مة ك اوجون سوكمى منبع - توركستانك
باخته چيلك نكمن بولغان ساحه لدر يسه ن بوتون غلله ايكنيله رينى سيقوب
چيقاريش كنه قالدركى اوشكالوف بوي «ايك آردان وه ايك نايبرلى منبع»
ديب سانايدر .

غلله ايكنيله رينى ستوب چيقاريشي آرقاسينده شورا حكومتى
توركستان اهالىسنى اوقات جهتيدن غايت قين بر وضعيكه قويادر .
روسيه نك توركستانده باخته چيلكنى ترقى ايشديرش اوجون «ايك
آردان وه ايك نايبرلى» كورده يكي بو يولى بزلنك بوزلمز اوجون اش
قوزقو بچلى و فلاكتليدر . توركستانك چيتمه ن كتير يله دركان غلله كه
باغلاناشينگ يل ساين نه درجه ده اوسب بارا باغاييشي ييله ك اوجون
بو تويانده كى معلومالدر كه دفت ايشكز :

(2) بر نسه نهر 50 كيلومتره ياكى نكشا 3 بود .

1927مى يىلده نورستان نك چىتىدەن كېلادىرگان غەللەگە احتىياجى 26,500,000 بود . 1928 يىلده 34,000,000 بود . 1929 نجى يىلده 40,000,000 بود ايدى . يىلاندىكى يىتىش يىل آخىرىگە - يعنى 1932 نجى يىل - چىتىدەن كېتىلەدىرگان غەللە مقدارى نىمىتاً 60 مىليون بود بولموسىدىر (4) . دىمەك وقت اونىكەن ساين نورستان اوزىدە بىتىشادىرگان غەللەسىدەن محروم قىلىنوب تام معناسى ايله روسىيە نك خام مال مملكتىگە آيلانزىلادىر .

نورستان اوچون روس غەللەسىگە باغلانغان بولش ، سىياسى جەت يىلەن گە قالماسدەن (بو حقدە توباندىدە بر نىچە سوز ايتوب اوتارمەن) توغرىدەن توغرى خلقمىز نك جىسمانى بارلىقىنى ھەم تەھدىد ايتە دىرگان بر شىكل آلادىر . 1918/19 يىللەردە غەللە بىشما كەنىدەن نورستان ايتىكى مىليوندىن آشق بالا لارىنى يوقاتقاندىر . بىز نك نورستاندە بىشا دىرگان اوز غەللەمىز اوچون كورەش آلوب بارشمىز ضرورلىقىنى اگلاتش اوچون بو ايسلەش كە يىتارلك دىب اوبىلايمەن : ھەلىگەچە بالتىويىكلەرنىك اوزلەرى طرفىدەن توژىلگان نورستانگە غەللە كىتىش يىلانلەرىنى تولا بەجەردكلەرى بر يىل ھەم كورولماغاندىر .

بوقارىدە آتى كىچىكەن اوشكالوف اوزى «نورستانى غەللە يىلەن تامين ايتش مسئلهنىك قىتەلە نورلك حالدە ايمەلىكن» اقرار ايتشكە مجبوريت حىس ايتەدىر . او بو مناسبت يىلەن توباندى كى دقتى جلب ايتەرك مەلوماتى كىتىرادىر : 1928 نجى يىلده اورتا آسيا جھورىتلەرى (5) 687,900 توما غەللە طلب ايتكەلەر . كوسىلان (دىمەك موسقوا) ايسە بو مقدارنى 556,900 توماگە توشىرگان . (6) (يعنى 131

(4) بو سانلەر پروفسور شەگەل نك روسچە « بەكى شىرق » مجموعەنىك 23/4 جىلدلەرىدە كى « نورستان و سىير ئىمپىرىي » اسلى ماقالەسىدە كورساتقاندىر .
(5) 42,650,000 بود . (6) 34,528,000 بود .

مىك توما آزدىر . بونىكە بەرابەر شو آزادىرىلگان مقدار ھەم تولا كىتىرىلگەن ايمەس .

نورستانى مكامل اوغلى دىگەنك غەللە كىتىرىش توغرىسىدە كى سوزلەرىگە قولاق آسايلىك . او اونىكان يىل دىگىلەر ايتىدە كى س.س.ر. مەركىزى قومىتەسى سەسبوتىدە توباندى كىلارى سويلەگان :

« ھەر يىل بىزدە ايتىكى تولى غەللە كىتىش يىلان بولادىر : او بىكىستان حكومتىنك يىلانى ۋە اتلاق حكومتىنك يىلانى ، يىل اونىكان ساين غەللە كىتىشك قىسارنىلغانىن كورامىز . مىتلا 1926/27 نجى يىلده اوزىكىستان يىلاندى كورسانلىگان غەللە نك %60 نى كە آلغان » دىب شكايەت ايتكەن ناطق سوزىنك باشقا بر يىرىدەدە « غەللە كىتىش يىلانمىزنى تولا باجارماق » دىب تىكرارلايدىر .

بوندن بىمە نىچە كىلوب چقار ؟ غەللە ۋە پاخىتە يىلالەرى آراسىدە كى موازىت بوزىلادىر . حكومتكە قىلمى يىلەن پاخىتەنى بىرىشكە مجبور بولغان پاخىتەچى دىھقان حكومتدەن وعدە ايتلىگان غەللەنى آلا اماغانلىقىدەن بازاردەن قىمەت يىھاگە آلىشكە مجبور بولادىر .

يەنە شو مكامل اوغلى سوزىنى دوام ايتىدىروب « بر نىچە يىللەردەن بىرى دوام ايتوب كىلمە كەدە بولغان بو بحرانلى وضعىت بىزنى شونداى حالدە قوبىغانكى حاضردە حكومتىنك قولىدە بر اونومىزلك كىلگەنى تەقدىردە آچلىق ۋە نەلەكەنك آلدىنى آلورلىق ھىچ بر غەللە ۋە يىم ، ھەشەك احتىياطى يوق » دىدىر . يىم ، ھەشەكلە رى يوقلىقىدەن نورستان پاخىتەچى دىھقانلەرى كوزدە ايش جىوانلە رىنى ساتوب يىارب سوكرە يىھار كىلگەچ يەنەدەن جودە قىمەت يىھاگە ساتوب آلىشكە مجبورلەر .

بولارنىك بارچەسىدەن مكامل اوغلى «پاخىتەچىلىق نورستان

دهقانلەری اوچون اقتصادی قطة نظردهن ضررلەردە دیکەن تیجەگە کیلوب جیقادی.

مع اناسف باخته مسئلهسینگ بو جهتیگه آرتق فصلانگه کیرت آلامین. قسط بو قدر سویله نکان سوزلەر باخته اوستیمه کی روسیه نوقوماچیلک ساتینک احتیاجی اوناش مسئلهسینگ نورکستان اوچون نیمه گە مال بولشینی ییتەرلک درجده آجق قیلوب آکلانار دیب اولایمەن.

مکامل اوغلی «باخته چیلک نورکستان دهقانلەری اوچون اقتصاد دی قطة نظردهن ضررلی» دیکەن تیجەسنی نورکستانگه روسیه دن کیتریلا درکان بوغداینگ مقداری 25/26 میلیون بودهن آشماغان وه باخته چیلک میداینگ اعظمی کینگایشی اون یلگه جوزیلغان دورده کی وضیتدهن چیقارمش ایدی. بو اون یللق مدت ایچیده باهاری یرلەردە ایکنیچیلک شرطلەری بویوک اهمیت ایلە تدقیق یه کی نورکستان سیر سیر بولی دائره سنده کی یرلەر فائدا لانا ییله چەک حالگه کیتریلاز وه بو تیمور یولده یوک بورتش ایشلەری ترتیگه سالنار دیب تخمین ایتار ایدیلەر. بو اون یل ایچیده باخته ننگ گە ایسه غه لله ایکنلەرینگ هم ایکیش وه تزیه لاش ایشلەری، یه کی زراعت ماشینه لەری کیرتس وه اوروغقللەرنی باخشیلاش آرقاسیده ترقی ایتەجەک دیب اولانار ایدی. یوقاریده کی شرائط تمامیلە تأمین ایتلەکن تقدیرده هم باخته چیلکنگ نورکستان اوچون فائده سز بر ایش بولوب قایلشی آب آجق بر حقیقتدر.

حاضر بالشویکلەرگه باخته پروگراملەرنی یوزه گە چیقاریش اوچون لازم کورینگان اون یل مدت جووه اوزاق کورندی وه تصدیق ایتلەکن پلاشی یه کی دن قاراشکە قرار بوردی.

و. ک. ب. مرکز قومینگ پالیتیبوروسی (سیاسی مرکزی) بو یل ایول 18 ده کی قراریده باخته چیلکنگ 1932 نجی یلگه (مئی

3 یلدهن سوک) زوبه نوقوماچیلق ساتینی جیتدن کیلادکان باخته دن آزاد قیلشنی گە ایسهس اونندن سوگره کی نوقوماچیلق ساتینک ترقیسی اوچون لازم احتیاطی هم تأمین ایتادکان درجده آرتیلشنی طلب ایتادر. ایمنی پولیتیبورو بو وضیتگه قاندا یول یلەن ایریشمه کچی بولادر؟ بو ساده جه غه لله ایکنلە رینی سقوب چقارش آرقاسیده که! پالیتیبورو «باخته ایکیشگه پارار لق یرلەردە شالی، جوخاری وه باشقه غه لله ایکنلە رینی ایکشگه هیچ یول قوماسلک کیرەک» دیب یلادر.

«کوسیلان» وه باش باخته قومیتسی اوزون تدقیقاندەن سوگره نورکستانده غه لله ایکنلە رینی سقوب چقارش مقداری بش یل ایچنده 144 ننگ هه کنار دیب تعیین ایتەن بولسه لەردە «پولیتیبورو» بو علمی وه استاتیسیتی تدقیقات تیجەلە رینی بر طرفکە آتوب غه لله نی سقس میداینی 230 مگ هه کنارگه یتشوزشکە قرار برادر. بولسبو یکلەر باشلیچه دقلە رینی شالی نی سقوب چقارشکە جلب ایتدیلەر. نورکستان دهقانلەری اوچون شالی ننگ قاندا ی اهمیت ی بارلی اوشکالوف توبانده کیچه اضاح ایتەدر. «حاضر کی بیرنج وه باخته بهالە رینی سالتشرغاندا آیرم خوجالقلار اوچون شالی ایکتینگ باخته دن کوره فائده لیراق بولغانلە ی آجق کورنوب نودادر» شورالەر طرفیده ن غه لله کیرتس پلانینگ متعاداً سیریکه کیتلرله سلگینی کوزده نوتساگز شالی ننگ نورکستان دهقانلەری وه تون اولکه اوچون بولغان اهمیت ی به نده آرئادر.

بزنک یورتمز اوستیکه قایلانان فورقچنی کورماسلک ممکن ایسهس.

پالیتیبورو ننگ قراریده ن سوگره اورنا آزیا. بوروسی همنده اوزبیکستان، نورکمنستان، قازاقستان وه تاجیکستان قومونست فرقلرینگ مرکزی قومیتلری هم قرار چقاردیلەر. بولەر بارجمی

هم بتون کوللهریدهن پالیتیورو قرارینی تبریک ایتادلر. بونگ اوستیکه «انقلابی خلق» اسمیدهن هم تبریک ایئوب قویادرلر. اوزبیکستاندهن فیض الله خوجه وه یولداشهای آخونبایا اوغلی، نورکمنستاندهن آناقوف، قازاقستاندهن غالاشچو کین، بولدر بارجمسی برلکده تورکستانلیر، نیمه بولسه بولسون، پالیتیورونگ یاخته توغروسیده کی امرینی یریکه کیشترشکه فرار برکه نلهرینی ایشترماق اوچون مارکس وه لینین ننگ اسملهریکه آند ایچادرلر. فقط بو حقیقتی؟ تورکستانلیرننگ شالی وه بوغداینگ سقبولوب چقارلیشیکه قوانشلهری توغرومی؟ ایمدی محله ردهن کیلگن خبر- لدرکه قارایلق.

تاشکینده چقادرگان «براودا ووستوکا» غه زهسی (16 سنابیر ساینده)، «ملی مطبوعات یاخته اشیکه لاقید دیهرلک دجهده بر وضعیت آلدی» دپ شکایت ایتادر. «براودا ووستوکا» غه زهسی «قرل اوزبیکستان»، «یه کی فرغانه»، «آزاد بخارا»، «کعبه غل دهقان»، «شهرق حقیقتی»، «قرل یولدوز»، «آواز تاجیک»، «دایخان» (تورکمن غه زهسی) وه «فورنولش» (اویغور غه زهسی) کئی یرلی غه زهله رننگ یاخته حقیده کی پروباغاندا نشویقات اشله رینی یورتوکه لازمی دجهده اهمیت یلن کریشا آلمادقلهری کئی یاخته پلانینی اشکه آشرش اوچون لازم بولغان «پولیتیورو»، اورتا آزییا یوروسی وه ملی فرقه قومیتلهرینگ مرکزله ری طرفیدهن یریلگن امر وه تعلیماتلهرنی هم کوب کبجکدروب نشر ایتدکلر رینی تاکید ایتادر.

حی اوزبیکستان مرکزی اجرائیه قومیتسی اعضالهری آراسیده هم کویکه کیشلهرننگ پالیتیورونگ په کی یاخته پروغرامی توغروسیده هیچ خبرله ری بولماغانلی معلوم بولادر. یوقاریده کی «براودا ووستوکا» غه زهسیبگه کوره (14 اوکتابر ساینده) بوخارا

دائره سی داستان رایونیدهن وکیل روزی نظر اوغلی، قاشقادر. یادهن یولداش تاشبایا اوغلی، حازه زندهن حمیت قوربان بای اوغلی وه آندپجان دائره سیدهن ایرمهت اوغلی په کی یاخته پلانی حقیده، اوزبیکستان مرکزی اجرائیه سی قومیتسی سمبولیکه قوفانده کیلگه چکنه، برنجی دفعه ایشدکلهرین بلدروب عرضه یازغانلر. پالیتیورونگ په کی یاخته پلانی تورکستان قومونیشلهری آراسیده هیجان وه ناراضیلق نوغدرماقدهدر. فقط بو حقه آچق سوبله شکه هر کم باترلق اپنا آلماید. یادگار صادق اوغل اسلی بر باتر اوزبیک قومونیشی نابلمان. او بولسویکله رننگ په کی یاخته سیاستلهریکه پرویتست بلدرگان.

یادگار «دهقانلهرننگ حریمی فیئوداللق اصولیده استعمار ایشلیدهن» «دهقانلهرننگ خراب بولشیدهن» وه «تورکستان دهقانلهرننگ یاخته سیاستیکه قارشو فعاللهریدهن» سوبله ب، «فرقه بوکونکی سیاستی یلن ایکی مشملکه چیلک سیاستی کینا پترمه کدهدر» دپ آچقدهن آچق یازادر.

یادگار — «تورکستان دهقانلهرننگ صبر کاسه لهری چیتلر ریکه قدر تولدی» دیدر وه یونده حقلیدر.

«قرل اوزبیکستان»، «یه کی فرغانه»، «آزاد بخارا» وه «براودا ووستوکا» یشلهری قشلاقلهرده کی یاخته که قارشو حرکتلر حقهده کی خبرلر یلن تولادر.

تویانده بو خبرلهردهن بر نیجه سینی مثال اوچون کیشترامز: وایکیف رایونیده (بخارا دائره سی) دهقانلر یاخته لهرینی اوروب تاشلاب، اورنیکه بوغدای ایکیکه نلر.

«براودا ووستوکا» ننگ خبر یرشیکه کوره (31 اوکتابر) «بتون قوفان دائره سیده بوغدای یاخته که هجومکه باشلاغان» یعنی اهالی یاخته ایکشکه نمیلانگان یرلهرکه بوغدای ایکا باشلاغان.

بومی عوبیده قشلاغیده سولانکان بیرلەرکه بوغدای ایکلگه ن. قوم آرق، پیش کهه، گل قشلاق، بهرام، آق تپه وه باشق بر قانار بیرلرده هم پاخته اوریکه بوغدای ایکلمه کده، پاخته اوجون ایسه سابق بیرلەر قالدیرلمه کده در.

نورکستان قشلاقلهرینگ جوابی شو اسولده بولشدر. اگر بزنگ بوردنه کی توغانلهرمزنگ مستقل، ایرکلی اویوشمه لری بولغانده ایدی، بو جواب په نه ده تأثیرلیراق بولور ایدی.

نورکستان دهقانلهریدن بر قسمینی پاخته ایکشکه مجبورایتنکه بر قانچه سیلر بار. اگر پاخته ایکن میدانی حقیده کی ستایشیک معلومانلرکه دقت ایساگز، اوز بیرلهرینگ پارچه سیکه یاکو بویوک قسیمیکه پاخته ایکلگه ن دهقانلهرینگ بیر اصلاحاتی دوریده یاریم هه کتاردن تا ایکی هه کتار که چه بیر که ایکه بولغانلهردن، باشقچه ایتنکه نده اوز کوچله ری یلن بیرلهرنی اشلی آلبدرغان کشلهردن عبارتنکن کوراسز. بولار شورا حکومتیکه یاردام اوجون مراجعت ایئادلر. حکومت ایسه پاخته ایکشنی بو ینیکه آلمان کشلهر که گه یاردام یاردر. ایکی هه کتاردن آرتق بیر که ایکه بولغان نورکستان دهقانلهری پاخته ایکشکه بیرلهرینگ اهمیتسز بر قسمینی آجرا نادرلر. چونکی حکومت یاردامیکه او قدر محتاج ایمه سلر وه پاخته یلن بوغدای ایکشده ایر کلیدلر.

نورکستانده کی آزیرلی دهقانلهرینگ بالغوزکه پاخته ایکشله ری، شورا، سوسیالیست اقتصادیاتیکه سبو کیده ن ایمه س، باشقچه پاشاش ممکن بولماغانده ندر.

کارل مارکس «فراقفورت پارلامنتی آلدیده بولشه مسئله سی» حقیده کی مقاله لرینگ بریسینده یونایت بلانک اسملی بر قانونک روحانیسی توغروسیده بر حکایه کیترادر. بو روحانی زاغزغان وه مهینه لهرنی اورگانار ایکن. قوشلهر روحانیسی کوردکلهری آن،

اوجوب کیلوب، یلکه سیکه فونوب، فولیدن یسه ککه باشلار ایکنلر. هه مه بو روحانینگ مهارتیکه حرتمه قانار ایکن. اشنگ نه کی بوند ایدی، روحانی بیچاره فوشلهرنگ آشکی توموشولهری اوجینی کیسوب تاشلار ایدی. بوندن کین اولر یردن داتی چوقوب آلا آلاغاچ، روحانینگ فولیدن ییشکه مجبور بولور ایدیلر.

بالشویکله رنگ قیلغانلهری هم شونگ اوزی، اولر بزنگ دهقانلهردن مستقل خوجالق یورتنش امکانشینی کیسوب آلمانلر. ایدی او بیچاره لر آچلقده ن اولش قورقچی آسیده پاخته ایکشکه مجبور بولهلر، بالشویکلر «نورکستان دهقانلهرینگ شورا پرو غرامیکه سداقتلهریدن، قشلاق خوجالغینگ اجتماعی انقلابیده ن» داورق سالادلر.

نورکستان نگ منفعتی روسیه دن کبیریلادرغان غه لله دن قوشلشده در. روس غه لله سی بزنگ یورتنکه غایت قیمت بها که توشادر. بو غه لله آرقاسینده ن روسلقتنگ اقتصادی وه سیاسی حاکمیتی کیلادر؛ نورکستان روسیه دن غه لله سینی آلدیقی خالده (1932) بلکه 60000000 بود) اوزینگ سیاسی استقلالی اوجون کوره شکه جرأت ایئا یلارمی؟ معلوم ندرسه قیلا آلماس. غه لله کبیرشنگ توفالشی 1918-19 نچی بللهرده بولغانی که می آچلقده ن اولش دیبه کدر.

نورکستان نگ استقلالینی وه ایرکینی استه گن هدر برکنشی، نورکستانگ اوزیکا یتشادرگان غه لله سی اوجون کوره شه کی لازمدر. اوزمزده یتشکان غه لله مز بولانده که، نورکستان نگ قورتولشیکه امید باغلاشیمز ممکن.

پاخته آنچه فائده لی ندرسه. فقط اونگ بز که فائده لک بولشی، بزنی نمایبله روسیه دن کبیریلادرگان غه لله که قاراتوب قوماسلکی شرطی یلنکنه بولا آلادر.

اگر کوب منافعه ایند کلهری وه بالشیویکهرنگ آج کوزلک
 یلهن قدیردقلدی اورش جقوب قاله، تورکستان خلقتی نینه
 قیلادر؟ — بولشیویکهر، 1910ده اولین تک «یرلی خلقتی باقوب
 اوترکاندن کوده، بتون کوچ وه باپلقلهرنی اقلای جبهه که
 یولاش یاخشیراق دده دیدیگی سوزلهرینی تکرار قیلماسلر دپ
 اوپایسزمی؟ — ای ایلمنی وه اونگ ابرکینی سبوگن تورکستان
 بالالهری، بو حقه اوپلاب حرکت اینکرا!

پاخته که قارشو بوغدای یلهن قوراللانکرا!

تورکستان تک چیتلر حاکیبتهدن قونلشیده برنجی قدم اونگ
 چیتدن کیلادرگان غه لله دن قونلشیدر. جو قای اوغلی مصطفی

چار منیستری کریوشه بن ناک تورکستان پاخته چیلغیه قاراشی.

[ساویت حکومتینگ بو کونگی پاخته سیاستی مناسبتله]

بوکون یورتمزده بوتون شدنی بله ن تطبیق ایتلمه کده بولغان
 پاخته ایکن یرینی آرتیرش اساسیغه قورولغان اقتصادی منملکه
 سیاستی بڑ که چار زمانیداشی سیاستی ایسلته دی. بر قانچه ققطه لرده
 او جمله دن پاخته ایشله رنده، او دورنگ سیاستی بوکونگی قزل
 روسیه تک توندیفی سیاستیگه قاراغانده به لکیده یارم یولده قالب
 کیتمه کده در.

چار حکومتی منیسترلر زندهن کریوشه بن 1912 هجی ییلی
 تورکستانه قیلغان سیاحتی نتیجه سنده یورتمزده یورته لدر که ن پاخته
 سیاستی حقه ده حکومتینگ یولینی کورساتادرغان بعضی بر فکرلر
 سویله که ن ایدی. چارلق روسیه سینگ سولگ سوزی بولغان بو افاده
 لدر بوکونگی بولشیویک روسیه سینگ هم اساس دستورینی تشکیل
 ایتمه کده در. کریوشه بن: «بوکون تورکستان، بوخارا وه خیوه
 روسیه تک پاخته که بولغان احتیاجندن پارمیسینی اونه مه کده در کی

بو 1 میلیون بود تازه پاخته پاکی یوز میلیون سوم قدر آتون
 آقیجه دیبه کدر. به نه پشمه که ن 10—12 میلیون بود پاخته نی آتشی
 اوچون آمریقاییلارغه 70-80 میلیون سوم آتون آقیجه برمه کده مز.
 روسه نوفوماچیلینگک آمرقا خام مالیه بو قدر باغلیلمی (آمریقانک
 اوز مانگی روسه که کرکز که ن مالینگک 10% ی پاخته ایدی) اوی
 دائمی بر نهلکه، بحران قارشوسنده تونادر. اونگ اوچون بڑنگ
 یارم یولده توروب قالوویمز ممکن ایمس. روسه تک بوتون احتیاج
 جینی داخلده پیشکه ن پاخته یلهن نأمین ایتوب نوفوماچیلیمیزی
 اجلیب تأثیر وه بحران قورفوسندن قوتقارو لازمدر» دیر ایدی.

«روسه حکومتینگ سعی وه غیرتی آرقاسنده تورکستانده
 پاخته ایشله رینگ آز زمان ایچنده کوز قالماشترارلق درجه ده بڑلک
 یلهن ایلکهری کیتکه یینی دلیل وه رقم لدر یلهن کورسه تکه ندهن
 سولگ «بوکون تورکستان خلقینگ بوتون منفعی، اوی وه اوردیفی
 بوتونسی پاخته تیوره کیندهن آیلانماق دادر» دیکه ن منیستر سوزیگه
 به نه بر آز دوام قیلیب «شو پاخته تورکستانی موسقوا وه روسه تک
 باشقه یرلهری یلهن باغلایدر» دیکه ن ایدی.

طبیعی شرائط تک پاخته ایکیبیکه مساعدلکی، اولکته تک بر
 قانچه جهتلر زندهن دنیانک ایگ مهم پاخته مرکزله ری که بی مهم
 خاصیتلر که ایگ بولغانینی سویله ب اوتکه ن ددن کین منیستر:
 «بڑنگ حاشر که دنیانک پاخته که بولغان بوتون احتیاجندن 8%
 حصه سینی بریب نورغان آمرقا یلهن رقابت فکریگه کیلوویمز هم
 ممکن ایمس. بڑنگ حرکتیز اوز احتیاجیمیزی اوزیمز نأمین ایش
 یولی یلهن باشیمیزی چیت تأثیرندن قوتقارماق دادر غه عبارت ددر کی
 بوتنگ اوچون لازم بولادرغان شرائط هم بارد» دیر ایدی.

او زمان کریوشه بن تورکستانده به کی دهن یر سوغار یلماسدن
 روسیه تک پاخته غه بولغان بوتون احتیاجینی اوتش ممکنلکی نظریه

سیکه قارشو بولغانی دیک او 1909 ییلی تورکستانده بیکشیرش سید. حتی قیلغان سەناتور غراف پالەن تەگ تورکستانده یەگیدەن یر سوغاریلدای توردوب پاختەجلیقی بر آدیم هم آرتشیرش ممکن بولم. غانلغی توغروسندە کی قاراشیغە یەنەدە آرتراق قارشو ایدی. (سەنە). توردنگ بو قاراشینی یازغان ییلی، یعنی 1909 نجی ییلی، تورکستانده 301,785 دیمەتین یردە پاختە ایکیلگەن ایدی. (میسٹر بر قانچە توردو ندیرلەر کوروش آرقاسندە پاختە ایکینی میدانی کی بولمە آرتشیرش ممکن بولغانینی ادعا ایتمەر ایدی. او غراف پالەن گە جواب یریندە تورکستانگ پاختە ایکینی اوچون یارارلق 4 ولایتدە سەناتورنگ تفتیشی یلەن اوزینگ سیاخی آراسندە کیچکەن 3 بیلک مدتدە کی آرتشلەرنی کورسانوب «بو اوج یل ایچندە کی پاختە میدانتگ کیگە یشی او ادعانی یەنەدە اوج نایقر رد ایتمەن بولدی.» دیدەر. اوتنگ فکرئچە او زمانگە قدردە تورکستاندە پاختە ایکینی اوچون یارارلق یرلەر بوتولغی آتوب یتکەن یوق ایدی. «روسە دولتی قول آستیدە پاختە ایکینی اوچون یارارلق یرلەر جودە آزدەر (تورکستان، قافقاسیانگ بر قسمی) اوتنگ اوچون بونەدای دائرە. لەردە بوغدای ایکینیگە یول یرمەك ساغلام بر اقتصادی قاراش ایمەس» دیب قارشوسندە کینی تقید ایتمەن مینستر کوزینگ قای بر یاقندە بولغانی بر آزدە آجق کورسەنمەك اوچون «تورکستان بوغدای اونومندە کی هەر آرتق بود روسە وە سیریا بوغدا یغە رقیب بولغانی دیک تورکستان پاختەسندە کی هەر آرتق بوددە آمریکا پاختەسیگە رقیب» دیمەك بولغانینی اونومەسلکنی عملکنداشلەریغە ایسلاتوب کیشە کدە بولغان چار مینستری جنابلەری سوزینگە دوام ایلە «اوتنگ اوچون بو یرلەرنی بر آز آرتق یها یلەن بولسە هم چیتدەن کیتریلمەن غەللە. آشلق بلەن نایمین ایئش کیرەك. نامبوف. ساغارا، ینی سو وە باشقە ولایتلەردە کیگ ساحەلەرگە ایگە بولغان دان

ایکینی تورکستانگ قیمتلی باغچەلەرنی ایگەللەمەسین. جاهل (۲) سارتلەرنگ شالی، قارون، میو وە پاختە کەبی قیمتلی نەرسەلەر یتیشترە توردغان بو یرلەرنی بز آریا، بوغدا ایگە یریب قویا آلامیز» دیر ایدی. — او روسیەنگ سیاسی و اقتصادی منفعلەری اوچون تورکستاندە پاختەجیلکنی کوچایش قلعیا لازم دیب تاپغانی حالدەدە شو پاختەجیلکنگ تورکستان خلقینی، دھقانینی فلاکتکە سوددە. مە کدە بولغانینی هم کورمایدردغان ایمەس ایدی. خلق کون کونەدن یوقسوللاشوب وضعیتی آغزلاشغان ساری اوتنگ قارشولق. اوزینی ساقلاش حسی فکری هم کوچەیمە کدە ایدی. بونی کورگەن مینستر هم اوزیچە بر قانچە جارەلەر توشونوب توحیە ایتمەر ایدی، پاختە ایکینیگ آرتیشی یلەن بر گە غەللە وە باشقە یمەك نەرسەلەرنگ قیمتی دە آرتمش ایدی. 20 ییل ایلگەری 45 نین بولغان بوغدای پاختە راپونلەرنەدە مینسترنگ سیاخی زمانلارندە 1.5—2.0 حتی 2.2 سومگە، یەنە شو مدت ایچندە دھقانگ ایک مەم حیوان یریمی بولغان بیدەنگ یوز باغی 2.5—3.0 سومدەن 25—30 سومگە چقوب کیگەن ایدی. غەللە وە یملەرنگ باھاسندە غی بو قدر تیز وە دھشتلی کوناریلیشینگ سینی مینستر پاختە ایکینیگ بر یاقلاما وە غیر طبیعی صورندە کویاتیریلیشندە کورەر ایدی. او شو مسئله یلەن مشغول بولور ایگەن سو گوردەن نتیجەسینی عملیاندە هم کوردیکیمز (18-19 ییللەرنگ آجلیغی) بر قطفەغە توقاب «مەنە بو حال پاختەنگ اونومسز کیلدیکی بر ییلدە کسبل وە اورتا حاللی دھقانگ حیاتی نی تهلکە گە کیریتوب قویادەر. شونگ اوچون کوب یرلەرنگ دھقانلەری آز بولغان یرلەرنگ همەسینی پاختە ایکینیگە نونوشدەن ساقلانا وە قورقادرلار. بوندە حقلەری هم بار» دیر ایدی.

اوتنگ پاختە میدانی کیگە یشی اوچون اوبلاغان جارەلەرنگ

برنجی وە ایگ مهنی بو غه‌لله که میچیلکی وە آج قاش قورقو-
سینی بئرش، باخه‌چیلق مرکزله‌رینی غه‌لله وە بیم یله‌ن نامین اینش
ایتی ایدی. او اساسده بو آغیرلئنگ توردکستانگ باخه‌چیلق
دائیره‌سی خارخنده قالدوغان قسملهری، قازاغستان چولله‌ری وە
جنوبی سیریانگ کینگ یرله‌رنده باهاری ایکیینی آرتیرود مدب
یله‌ر ایدی. اونگ قاراشچه باخه‌ میدانه‌ریفه ممکن قدر یاقین
یرله‌رده غه‌لله محصولاتی آرتیرماق، بو غه‌لله‌نی هم آردان
باهالی بولله‌ر یله‌ن باخه‌چی دهقانلار ایچیکه کرتیش یله‌ن که
ممکندر. یونگ اوچون هم آریس-پشه‌ک، پشه‌ک-آلمانا، آلمانا-
سه‌م‌بالان- آلتای تیر بولله‌رننگ ممکن قدر تیز بئریلیشی لازم
در. چار مینتری بو بولله‌رننگ ایشله‌نونه‌کی سیکلکده‌ن «بول
سالتی ایشنگ هر یول بر سبب یله‌ن کیچکترلشی دولت اوچون
که‌ته ضرردر» دپ، شکایت ایتەر ایدی. او زمان یتسوی تیر
یولی دائیره‌سینگ آرتیق غه‌لله اونومی تیر یول قومیسونوی ناماتدان
28 میلیون بود تخمین ایتلمش ایدی. مه‌ته شو غه‌لله که اشارت ایتش
بولنده مینترده: «بو بولله‌ر نئزراق بئریلسه ایدی باخه‌چیلق مرکز-
له‌رنیکه محلی غه‌لله یله‌ن رقابت ایته آلورلق باها یله‌ن 20 میلیون
بود قدر آردان غه‌لله کیتیره‌ک ممکن بولور ایدی» دیدر. بو وە
یونگ که‌ی باشته تدبیرلر هم‌مسی اوزون که وقت ایستیدر که‌ن
ایشلر ایدی. کریوشه‌ین بولسه باخه‌ میدانینگ بولنه‌ر که باغلا-
نوب توقاب توردیشینی هیچ بر ایستهمس ایدی. اونگ اوچون هم
بر قانچه موقت چاره‌لر توصیه ایتەر ایدی. او جمله‌ده بر آز آرتیق
باها یله‌ن بولسه هم سامارا، تامبوف غه‌لله‌سی‌نی کیتروب ممکن قدر
آرتق یرنی باخه‌که آیرش یولینی کورسه‌تکه‌ن ایدی. او زمانه
قدر بولغان تیر یول تاریفی یونجه روسیه غه‌لله‌سی فدرغانه که آنچه-
که قیمت بولوب کبلر ایدی. اونگ اوچون مینتر تیر یول

کراسینی 1/75 نین‌ده‌ن 1/100 نینگه توشورشی سوار ایدی. بو
سورنده او تیر یول اداره‌سی بر آز ضرر که کرسه هم بوکه قارشو
فدرغانه که 7 تین آردان باها که غه‌لله کیتیره‌ک ایله باخه‌ میدانینگ
کینگ یکه‌ن بولوشینی، بو یول یله‌ن یه‌نه هم که‌ته‌راق فائده نامین
ایتلگه‌ن بولوشینی کوزده توتار ایدی.

توردکستان باخه‌ ایکیینی دائیره‌لرنده 20 نجی عصرنگ برنجی
10 سنسی ایچنده ایش حتی یوزده 200-15 آردان ایدی. بر
مردکار-اشچی کونده 1,5-2,0 حتی بعضی وقت وە یرله‌رده 2,5
سوم آلاز ایدی. بو سورنده قول ایشی یله‌ن ایکیله‌درگه‌ن بر
دیساتین (هه‌کنار) یرده‌کی باخه‌ ایکیینی دهقان اوچون 150-200
سوم که توشار ایدی. کریوشه‌ین بو ایش قونئی یوقلغی مسئله‌سندن
بحث ایتەر ایکه‌ن ونگی سوغاریلادرغان یرله‌رده ایش او قدر
هم قیین ایهمس. چوکی روس مهاجرلهری بو یرله‌رننگ ایش قونئی
دیمه‌کندر. اصل قینلق سارتلارنگ قولیده‌غی اسکیده‌ن سوغاریلمش
یرله‌رده ایش مسئله‌سینی حل ایتمه‌کنده‌در» دیر ایدی. مینتر
جنابه‌ری بخصله‌رننگ توصیه ایتدیگی یول یله‌ن روسیه‌ده وقتنده
ایش قیدریب یورغان موسم ایشچیلهری‌نگ بو نامانه‌رغه کیلیب
ایشله‌ب قایتیشیکه قارشو بولغانی که‌ی قوشنی مملکتلر ایران،
آفغانستان وە کاشغاردن ایشچیلر کیلیشیکه هم قارشو ایدی.
اونگ قاراشچه: «حاکم ملت بولغان روس موجکینی اسیر ملت
بولغان «سارتلار»‌نگ قولی آستیفه کونده‌ک ایشچی قیلیب بئرش،
خصوصاً بو ایشنگ حکومت حرکتی یله‌ن یورتیلیشی یرلی خلق وە
قوشنی دولتله‌ر اهالیسی نظرندره روس اعتباری اوچون باخشی تأثیر
ایتمه‌یدرغان ایش» بولور ایدی. قوشنی مملکت‌لهرده‌ن کیله‌درگه‌ن
ایشچیلر بولسه اوتوروب قالسله‌ر هم سه‌زون ایشچیلی بولوب
ایشله‌ب قایتوب کیشه‌لر هم روسیه اوچون سیاسی وە اقتصادی

جهتدهن ضررلی بولوب چقار ایتمش. نهایت او یوقین مسئلهنگ یکن یکن کون کوندهن آرتماقده بولغان ایشز وه یرسز دهقانلر ناماندان حل ایلولوی ایلکدهری سوردهر. حقیقتاً هم اونگ سیاحتی زمانلدرنده باخته ایکیینگ تیسکدهری فائدهسی آرقا. سده یر، ملکلی یوقانغان دهقانلر فەرغانده 25—30 فائض تشکیل ایتمه کده ایدی. ایسنگ اوکونکی کیتیشده آز بر زمان ایچنده دهقانلدرنگ کوی ایشز یرسزلهر فائادریغه کریب قالونده شبهه یوق ایدی.

آمریقا باختهسی ایکنهک اوچون دهقان بر ناماندان آرتق خدمت سرف ایتمهک مجبوریتده ایکنه ایکنجی ناماندهنده او ایکینگه معین مقدارده سرمایه هم ساچماق مجبوریتده ایدی. کمبئل دهقان اوزیده بولغان بو آقجهنی طبعی باشقه بر یردهن قیدیرار ایدی. مانه بو یول یلهن او اضافسز ایچاره خورلدر قولیغه توشوب قالغان ایدی. او بالفوز روسیه که باخته ایکیب یرش اوچون آلمان قرضیغه یلک 40—60 فائض ایچاره یرش مجبوریتده ایدی. بونگ دهقانچیلق ایشلدرینگ کیتیشده کوب آغرقلدر توغدرماقدا بولغانینی کورگه ن مینسرتده دولت باقاسی وه باشقا که ته یول منبعلدری یلهن قیشلاقلی دهقان آراسنده توغریدهن توغری واسطه چیلق ایتهرلک «قویرایفلهر» تشکیلینی توحیه ایتهر ایدی. بونگله هیچ بر مصرفه کره می توروب کمبئل دهقانله هر دیساتین ایکین اوچون 50—60 سوم فائده تأمین اییلکهن بولوش وه باخته زراعتینی کوچله ترشدهن باشقا روسلق اوچون یات بولغان عنصردهن ضررلی بر سرمایه دار سننگ چقوب قالشیکه هم مانع بولغان بولوشینی اورنه که سوردهر ایدی. بر آزده ایلکدهری کیش مینسرتر جنابلهری دولت ناماندان تشکیل ایتمه درگه ن زراعت باقته سینگ بو مؤسسه لدر واسطه سی یلهن یرلی دهقاننگ قولندان چقادرغان یرلدرنی تودلو یوللدر

یلهن قولله کبچروب روس مهاجرلاریغه یرشکه خدمت ایلولوی سولمه کسی هم اونونمه گن ایدی.

کریوشه یین بوندهی باخته راپوتلهری اوچون ناشقاریدان شهله کیشرش یلهن محالی شهله ایکیینی سبشترش، کره دیت مؤسسه لدری واسطه سی یلهن آردان فاضلی قارض یرش یلهن باخته چیلکلی رواجله ندرش وه تودلو علمی وه زراعی تدبیرلدر یلهن محصولات مقدارینی آرتیرشینی اولمه سه هم بو آرتشنگ بر نیجه میلیون بوددهن آرتوب کیتیشیکه اپاناس ایدی. بعض دائرة لدرده کی کبچک یرلی دهقانلدرنگ یرلدرینی نمایله باخته که یروب هر ییل باخته ایکشله رینی زراعت فی نقطه نظرندن توغری تاباس ایدی. بونگله بهر ایدر روسیه سنایینگ اجنبی تأثیرندن فوئوشینی تورکستان دهقانینگ منفعتدهن آرتق کورگه نی اوچون باشقا چاره لدر تایلکوجچه کمبئل قشلاقلینی فدا ایش دیمه ک بولسه هم اونگه ممکن قدر آرتق باخته ایکترش یولینی توتار ایدی. اونگ بونون توشوندیکی هر قاندا ی یول یلهن بولسه هم دهقانی باخته ایکیسکه مجبور ایش او بی بار ایدی.

بونگله ده او بعضیلدرینگ توشوندینی که بی بر فانیجه موقت تدبیرلدر یلهن تورکستانده روسیه نگ باخته غه بولغان بونون احتیا. جینگ تأمین ایتمه یلولوی فکریکه قوشولماس ایدی. اونگ فکر نیچه بوندهی اولدر که آلدانوب تورماسدان روسیه فابریقه لدرینگ او کونکی یشته گن وه توقوماچیلق سنایینگ کوچایشی یلهن آرتادرغان احتیاجینگ تأمین، قسمسی روسیه نگ باخته مسئله سینی نیکزدهن حل ایش اوچون هیچ بر توقاماسدان به کی یر سوغارش ایسیکه کریشو کیره ک ایدی. او «به کی یر سوغارماسدهن باخته اییشینی اساسدهن حل ایتمه کن بولمایمز» دیر ایدی.

به کی یوسونده سوغاریلوب، ماشینه یلهن اشله شکه یارارلق، که ته

پارچالەرغه آریلوب بیرلیشی توشونلگه یئرلهرنی منیشر جنابلهری هم اونگ حکومتی طیبی روس مهاجرلهریغه تخصیص ایتر ایدی. او بونگ یلهن هم کفایه نهمسدهن یرلی خلقنگ قولده بولغان یرلهرنگ هم ممکن قدر تیزلکده روس مهاجرلهری قولیغه کیچینی اوچون چارهلر کوریلیشینی توصیه ایتر ایدی. او روس سنایینی ممکن قدر تیز اجنبی تأیرندهن قوتقارشیگ شدلی یاقلاو. چینی بولیشی وه بوتون حرکتینی بو بولگه ایشله تیشی یلهن بهر ابر تورکستانده یاسته میدا ایننگ سوغارلغان یرلهرنگ ۱۸ ندهن آرتوب کیتیشیگه ایانماس ایدی.

کریووشه ییننگ بو کونگی وارنلهری اونگ بوتون وسیتلهرینی او جمله دن یاخته سیاستینی اونگ اوزینگ هم اولمه گه نی وه نظریه نگ یول برماغانی درجه لهرده ایشکه آشیرش خلیاسیغه تالوب یوره درلر. بو کون قول روس ایپه ریالیستلهری تورکستان خلقینگ قانی وه جانی بهاسیغه بولسه هم سوغارلغان دائره دن آشلق دان ایکیینی قوب جقارشغه یل باغلا دیلر. یونگله بر ناماندهن اوزلهرینگ هم سویلاغانلهری که نی روس فابریقه سینی اجنبی تأیرندهن قوتقاریش بولسه ایکنجی ناماندهن تورکستان خلقینی روس بوغدا ایگه محتاج قلوب، اونی جانی ققطه سندهن روس ایپه ریالیزیمنی زنجیریکه باغلاب، روسلقتنگ ایدی بر قولی حالیغه قویماقچی بولادلر. 18-19 نجی ییللهرده کی انسانیتسزجه سیکه فایدا لانغان یوللهرینی اوز سیاستلهری اوچون دائمی وه قطعی آت حالیکه قویماقچی بولادلر. فقط حیات تجریه سنده کورگه ن تورکستان خلقی مقدراتی مسئله سی بولغان بو ایشده نوشونگه نلهری قدر لاقید وه یگانه فالمایدرغان بولغانینی بو کون کورساتماقده وه سیزدیره کده در. اونگ قارشولق نوشنجه سی وه قونی دشمنلهرینگ

بو کونگی خاکملهرینگ اونگ جانیگه قصد ایشکن سیاستلهرینگ شدنی یلهن متناسب بر سورنده اوسمه کده در.

تورکستان خلقی باشقالهرینگ منفعی اوچون اوز جانی نه لکه که سالادرغان هیچ بر ایشکه کرشمه س. اوز یسه گینی اوز تویراغیدا یشره ر وه بونگله باشقالهرینگ سیاسی او بونگه جانی یلهن واسطه بولشدهن اوز باشینی ساقلا ر. یونی چار روسیه سی حکومتی وه اونگ منیسترلهری او زمان کورگه ن وه سیزگه ن بولغانی که بی بو کونگی قول روس ایپه ریالیست قومسارلهری هم عملده کورگوسیدرلر. بر تورکستانی

ساویت روسیه «جنتنلان» اولاق

ایکنجی یه کاترینا آلمان حکومتیکه مراجعت ایتوب روس موجیکیکه نمونه بولسون اوچون آلمان دهقانلهریدن روسیه نگ تودلی یرلهریکه کوچوب اوترماقلهرینی اوتگه ن ایدی. مه نه شو وقت 1772-1780 یللهر آراسیده اون مگله رجه آلمان دهقانلهری روسیه که کیتب یرلهرشکن ایدیله ر. بولر روسیه ده جوللهرنی کلستانکه آیلاترغان، روسلر اوچون نمونه بولارلق درجه ده زراعت خوجا. لقلهری یاراتغان وه بونگ یلهن روس موجیکلهریکه درس یرغانلر ایدی. روسیه ده بولغان هر برکشیکه معلومی آلمان دهقانی اشلر شده، خوجالقی یورغوزشده، اوی اداره ایشده وه نازالقمه روس موجیکی یلهن تیکله شتریلهمسلك درجه ده یوکسه ک وه آادا، اولر. دن آجرا لیب وه کوزگه کورونوب تودار ایدی.

روسیه نی دنیا بروله نارلهرینگ «کبه» سیکه وه «کشیک جنتی» که آیلاترماقچی بولغان قول روسلهرنگ یش یللق خوجالقی بلانی بو نیچه خصوصی زراعت خوجاقللهری بتریلر، یریکه کولله کیتب

ئىنىل ايئوب بويلايدۇ. قورايانكىن تورگستانگە كىلگەندەن سوڭ روسە جىراغا جىيىنىڭ تاشكىلىمىگى تورگستان شەمىسى طرفىدىن گەزەتلىگەنە اشتراكى بەن بىر مجلس جاھىزىلان ايىدى. بىر مجلس شۇ جەمىعت ئەھلىئىدىن خەلق مەكتەپلىرى مەشى كوزىپىتسوف بىرلى خەلق خەيدە بىر مەروسە او قورغان ايىدى. مەروسە بىرلى خەلق قورفاق، اخلاقىر، آرقادا قالغان، يالغان و اخلاق قىلوب كورسە تىلەمگە ايىدى. مەروسە جى بەن بىر مەسكە او سېدە ماقىتە ايىگەن كەتەرلىككە دېدىكىلەرنى خەلق تىل ايىمەن.

او كىتى: سارنلار (۱) بەلكىن كوپ جاھىزىلان بىر خەلقدرلار. اولەر مەسكەلەردە ايىگىچىلىك ايىلەرنى كوپ بوقارى درخەلەرگە چىقارەيدۇ. دېدىكىلەن سوگرمە بولۇر خەيدە (قورقاندولار) دېمەك مەم توغرى ايىمەن. اندېچاتى قولمىزدان كىلەر آلدى؟ اورا ئىپە ياتىدا ياشا آرقىتە چىكىمەك مەجورىتەمە ئالدى. سوگرمە مەندە كورىگە قىلقلار بەن قايتاروب آلا بىلك. بىر خەلق مەكەل سلاج، باشى دېمىر بىرىكەدە كورىك. او زەمان بىر خەلقنى باقىندان تاپىرسۇ. دېدۇ. مەروسە جىيىنگ اوغرى قىلوب كورسەنمەك ايىتەدىكى بىر خەلق جىيىنە كوزدەن قاچىرماق پاراماس. كوپ مەنى خەلقلارنى حتى بىر (روسەلەر) نىگ اوزىمىزنى كوز آلدېدا توتىكر. اورا آسناغە بەكى كىلگەن زامانلارمۇ پارايلەر بەن بويك بويك مېلەردە قىلغان مەھەلەرنى اوزم خەلق لايىمەن. اولەر نىگ مەج بىرىدە پارىلان بىر وئىفە بوق ايىدى. او زەمان سوڭكە ايىنلور ايىدى. ايىدى ايىپە مەج بىر نوسە اوزگەرمىشەن. اونىچون دە بىر، عىبا بولەنك مەمەسى اوز كىلەمىز ايىمەسى؟ دېنگەن بىر سۆال قارشىدە توردەن. ايش بىر قەد بەن دە يىتمەيدۇ.

(۱) تورگستانك اوران غلغىبە ايىكومە روسلەر «سارىت» بولەر ايىدى.

كەتەرلىك سوزىگە دوام ايئوب دە قەد اوزون چىككەن آخىر خەلىق آستە ايرىلگەنە مەج بىر نەرسە سى باشىرنى نونمەك مەجورىتەمە پارلان سارنلار بەن مەم نەرسە نىگ توغرى سىنى سولمەككى مەج ايى آلايمىز. دە خەلق ايىگە پاراماسلق، بەخەرىكەلك، قابىلەت سىزنى كىلەن بولگەنە توغرى ايىمەن، ايىلى بىل ايىلەر بىر بولگەنە بىر مېليون بولۇپ باخا چىقار ايىدى. بىر كون ايىپە اون سەكر مېليون چىقارمەك. بىر ايىدە بىر روسلەر نىگ قەد مەج خەلقلەر بىرلى بولگەنە بولمىسىنى شۇ سارنلار، خەلق لايىرلار. بولمىسى كىم سوغارقان؟ — سارنلار، اولەر بىر حىرت آخىر آرمى بولەر. چە جۇزىلگەن بىر مەت ايىدە، قىزىن ئوياشنىڭ آستە نىچىك ايىلەن چىقارغانلار. مەج بىر مەنى مەسكە بولەدى بىر نەرسە قىلغانى بەن بىلەنمەن. «ايىلى بىل اول بىر يىرلەر بىر سىرا ايىدى. بىر كورەككە پورتلەرنى كىم سالىدى؟ — سارنلار، ايىدى تاشكىلىت پارلاق بىر بولمىشەن. بىر ناھىچالارنى كىم شوشىدۇدى؟ — شۇ سارنلار، قاندا تورگستاننى چارلىق دولت بەسكە قىمەتنى بىر، آلاماس»

بىر خەلق كىشە كەندە شوللەر ايىمەسى؟

شونگە اوخشاش بىر خادىتە ساوت حەكومى دورىدە، واقع بولدى. بىر مەسكەل (۱) اوزىگستان حەكومى طرفىدىن باقىلمەقدا بولۇلار بىر روسلورلار تامانمان شۇ حەكومىنىڭ بولى بەن او خەلقكە اسمەن چىقارمەك. «اوزىگستان مېنى اويلارى» دېنگەن مەج مەدە نىر ايىلگەن بىر مەلەدە او خەلقكە باش سىلىنى غەللىر دە قىللىش قىلوب چىقارمەقە بىرىشكەنەر. بىر مەجورىتەمە تاشكىلىلار بەن 164 كىتەك كىچىك بىر مەكتەپلەر بىر بولۇپ اوستىدا قىلغان روھى بىر نىكشىرىش (۱) نىر ايىدەن. بىر نىكشىرىش نىجەسىنى مۇستقەدە قىلغان بىر نىكشىرىش نىجەسى بەن مەقايە قىلوب، اوزىك مەكتەپ لايىزىنى روس مەكتەپلەرگە قاراغاندا 23 كرمە آز قىللىنى، دە

اوقراینا بالالارینگ اوزیک بالالاریدان 4 کره آرتق ذهنلی، قابلیتلی بولمالارینی چقارغان بولاند. بو روحی بیکشیریشنگ علمی اساسی ده قلیما روسجا پلمه بدرگن وه یا جوده آزیله بدرگن اوزیک بالالارینی روسجا امتحان قلیشدان عبارت بولغان. بو حالدا نتیجهنگ نیمه بولوشی دا یلگیلی ایدی

بو کره یز تورکستانده تجربه که نازلیمان بالالارینگ آنالاری بولغان تورکستان دهقانلارینگ بیری قابلیتنگ هیچ بر سحیفهیده روس مورخیدان آرفادا بولشیبه اپانیش وه ایشاشریشده اورییش هیچ بر عقل سلیمنگ ایشی ایمسدر دیمز. روس مورخی بلهن تورکستان قشلاقلیسی دهقانلارینگ ازلهری اوزی بوی آچتی کورسه توب تورمه کدهد. بو آنالارینگ بالالاری آراسته کی نسته هیچ بولماشادا بونگ بونولمی نیکه کرسی بولسا کیرمک ایدی. بوندن ده قطع نظر بو ابکی مکتبلیلی مقایسه که کیریشمه سدن اول او ایکی مکتبی تودلی جهندن مقایسه ایتوب کوریش کیرمک اید. بو نورخیده مجموعهرنگ سوگنی نورموسنده کیشلنگ مکتب وه معلملرنگ حالی حقیقه اکمل اکراموفنگ سوله دیگلهدی بلهن خوجان اوغلی سلطان بکنگ بوگونگه قدر تورکستانده یزلی خاق ادیرون قاضی لارلق درجه که تویلفان ایکیجی باسچی مکتبله یوق، بو مکتبله علمی، حاضرلق کورگن باشلار یوتوشیر. آقایدلار، حتی حاضرلق کورگن معلملر هم یوق، دیگن سوزلهرینی خاطرده توییش کیرمک.

بوگونگی قزیل کوزیشوفلهرنگ بو سوزلاریده حوال آ قزیل نوراپاتکین زهلیفسکی نگ دیدیکلهرنگ خلاصه سی شولندن عبارت: «164 ناشکیلت مکتبله رینگ قابلیتزرنگی کیمدهرگ نیت» — موسقوا مکتبله رینگه موسقوا ایشلگن تجربیه ناشکیلتده کی تجربیه

بلهن بونولمی باشقا بر یول بلهن بولغان. بولندن باشقادا موسقول ده کی آتملر نامایله باشقا کیملرورده «تاریخده، آق سونهک آریستو قرات دیکهن عالی بر منتقا کور. دوت او منتقا باشقا اسملار اوستنده حاکمیت اجرا وه ادا. ایشی خلیسی نیردهرگن عرق نظریه لری یوق ایمس. بوشون بر مایه دار مملکت دولتلدر پروله تازپاشنگ توبن درجهده بر مخلوق بولاب اداره ایشلهرینگ قاریشونه حلی بولماغالییسی کورسه نه کچی بولاندلار. «همه بو ییزده بونگ ناشکیلتده کی پروفسور لاریم. دان بر قسمی ده شو قان قرقی نظریسی بلهن چقوب اوتوده دلار». «بر کوبلدهن ملدی اوشونیش یول وه منه تودیکه کیروب کینک نیر. بو نقطه نظردهن حرئی، اقتصادی پاشایشی، عمومیتله حاتی نورولوشی بونولمی باشقا بر حالدا بولغان ناشکیلت دائرهمی نکتبله رینی موسقوا مکتبله ری بلهن نیکله شدیریش نورخیمس! او یرده (موسقوا) بالا نامایله باشقا بر محظ وه شرایط ایچنده بوندن».

همه اداره ایشه کده بولدوشی بر خلقتنگ معمولایی، ملی ملیگیتی نخبیر دینهک بولغان بو حرکتک قارشو قزیل والی ننگ بدبیکلاری بو قدرگه، نوراپاتکین نگ اوز قاراه کوزیشوفلده رینگ قاراشی بلهن زهلیفسکی نگ «قزیل، کوزیشوفلهرنگ قاراشی آراسته اساسی فاندای فرق بار»

بو هیچ بر فرق کورمدر. نوراپاتکین کوزیشوفی بر نیچه سولطان قییه وه نصیح ایشه کده که قابقوت اونی اوز بوغوجی بزلی فکرلهریمی خلتمز اوشنده یوروتیه پلمه سی اوجون «همه خلق مکتبله ری منشی قلوب توپا برگن ایدی... زهلیفسکی ده قیله قزیل کوزیشوفلهرنگ تمام مارصحه بوشولنه که نکلهرینی سولماکله اکتفا ایتد. او صحیح پروفسورلار ایسه تورکستان

بولی بلەن خەلقئەزەزى مانقارا قىلماقدا ۋە مەخپىلەرنى بويۇك روس شۈبھىسى قىلىپ بلەن بولماقدا دوام اپتەردەلەر.
 بۈيۈن مىلسان ۋە تۈرك خەلىپىگە ئىگە شەھەر دوشمانلاردان
 ئىشراق ئومۇمەتگە ئىزاكەرلەردەن سائالان ، بوقار بەدە خەلق خەلىپە
 كىي نۇزلەرنى آچىق كۆرۈپكەز ، كۆز ئىشوقىگە بۈكۈندە نور
 كىشان سادىت مەراف جەھەتتە مەم روللار اويان بۈرگەنى دە
 اونۇمەتلىك كېرەك ، شۇرا پروپوسولادى تىگ شىرىتەدە پور
 تەزەدە خەلىپە خەلىق ايتىدە كەدە بولغان سىياست نۇبەدە كېدەن جىقلا
 ئىقتى كۆرسەتەدەكەن بىر نۇرسەدە بوق اوتالەر ۋە كۆز ئىشوقىگە
 نظىرەلەرى غېيە روسلىك بىرگە قارشو بولغان قاراشى كە كۆر
 سەتەد ، كېچە كى چارلىق ، بۈكۈنكى انقلابى بولشويوك روسىە
 سېتىگ سىياستىدە غومۇمىتە شو روسلىك بىرگە قارشو بولغان ارنى
 قاراشىە نېگىزەتەكەنلەر . زەلىسكى لەر قانداق مائىقلاى روجىدە
 سوزلار سۈيەسەلەردە مەر بىر روس حكومىتىگە عملى سىياستى مەدە
 شۈندەى آلدەمچى خەللىرىگە ، علمى ، ئىقتىسادىگە كە اسائىلانلەر
 بۈ تاشكىت روس خەللىرىگە ئىقتىسادى تېجەلەرنى كەدە سېتىكى تىگ
 ۋەنى ، مەجموعەسى بوش بىرگە بۈ قەد سۈيىچەلەر بلەن مارشولامادى .
 مەدە بوللەر ، بىرگە ، قوتبولوش بولغان باشقا بۈ بولتىك بولمىسى !
 بۈيۈن كۈچىسۈر ۋە بۈيۈن واسطەلەر بلەن روس خاككېشىگە قارشو
 كۆرەشەك لۈمىنى امر اپتەردە ، توغرى ، بۈكۈن زەلىسكى زورۇددا
 او جەقاسى ۋە قېزىل عسكرى تىگ قابىلى سۈنگۈسى بلەن خەلق
 تىگ تىسبى بولماقدا ، بۈيۈن ۋەتەنلەشلەردى بلەن ايتە تېگى مەر
 بىر خەتارى كېچىرە كەيدەر ، قىت او بىلىس كە حق اويىدەن كۈپ
 قوتلىراق ۋە خىتگە قوتى يەنەدە قەدراقتەر . ظلم ۋە خىتلىك
 غەلسى خائىفا كەكە عمرلى بولۇپ سۈك سوز ۋە خىكم خىتگەدەر .

بولشويوك روسىە :
 قىللىك تۈپى وار ، قەلسى وار ، كۈللەسى وار ، خىتگە
 بۈ كۈلەز قولى ، دۈنەنە يۈزى وار .
 مەسۈتەدەن قوت آلۇب خەلق ۋە خىتەلە بولمىدە دوام
 ايتەر حق ۋە ظلم بىرگەدەر .

بولشويوكلەر «تارىخ» نى قانداق يازادىلار ؟

تاشكىتتە چىقاندغان روسچە «اورا آسيا اعلان» (۱) جور
 مەتىگە بىرچى ۋە ايكچى نومۇرسىدە ايكسەپەتكوپ اسلى
 بىرىتىگ «قوان مختارىتى» توغرىسىدە اوزۇنگە بىر ماقالەسى
 بايلان . بۇ ماقالەدە ، «قوان مختارىتى» دورىدە بولۇپ اۈنگەن
 ۋەتەنلەر خىتدە كى مەلۇماتدان زىادە اۈبەل ئايلانغان پالماقلاغە
 آرتراق اھىت بىرلەنگەن .
 طرفەدەن باسلىشە خائىرلانماقدا بولغان رسالەدە ، بىر تىك
 مى كۆرەشكە بۇ دورى خىتدە اسل ۋەقە يازىلغانى كەمى بۈ
 ساۋىت مەرخىچى سېتىگ اۈبەل چىقارغان بۈيۈن پالماقلاردىدا ،
 مەسل سۈرەدە ۋە ايتىلەدەر . بىر تىك پالماق اۈنگە جۈدە مەم قوبال
 بولۇپ كېتىگەن بىر پالماقنى ، كېچىپ ايتۇپ كېتىشى لازم تايامەن ،
 بولشويوك مەرخىچىسى ، ايكسەپەتكوپنىگ قۈقان حكومىتى اصتەد
 لارى قىلۇپ سائادىنى سەكۈر كىتىگە يىشى اۈزىتىگ اۈبەل
 ئايقان اسنلەيدەر . بۈ اۈبەل ئايلانغان اسنلەر نۇبەدە كېلەردەر :

۱۱۱ اورا آسيا يۈرۈشكە ، ايسپارت ، شىراى

پوتلاخوف، میر آلای (بوللوانیک) چایشوف، زیگل،
دادپایه، یوسف تاویدوف.

په اسلهری کیتلیگن کیتلیگن هج بری حکومت
هیتیکه کیرگن ایمنس ایدی. پالوز زیگلرگ شخصاً هم
طرفیدن، حکومت نامایدان چتاریلماقی بولغان فیضا مدنی
قرض توغروسیده. بولغان خصوصی بر کیتیکه بر پلهره مناسله
چتاریلغان ایدی. باشقالارینگ ایسه حکومت بلن هج بر ملاهی
بولغان، حتی حکومت بناسیکه بر دهه بولسون قدم باسماقلا.

په یرده «میر آلای (بوللوانیک) چایشوف» دیر آلمان
شخص حقیقه توپنده گئی یازوب اونیشی لازم باپندن؛ ناشکیته
مهدی چایشوف اصلی ذرات میشرلکینگ، بر مأموری باشا
ایدی. سوگرمدن او، قوتامه یازوب حقیقی، بو چایشوفینگ
بولشویکلرگه یاقلمی حقیقه حکومتگ قولدا معلومات بولغا
یدان، مهن و کیشی حکومت بناسیکه کیرشمنسک توغروسیده
بوزوق یرده، او سوگرمدن قوتاندان لاشکیگ قیتوب کیتیکه
مجبور بولغان ایدی...

قوتانگ ساریت برون ستراری طرفیدن تو ومار ایلدیگی
کوبلرده، مهدی چایشوف قوتانگ کوردوب بولغان ایدی. سوگرمدن
دن او ایرکس بلن کیتیدی. بو چایشوف پادگی مارغیلان
(حاکمگی قرغانه شهری) ده آنوب اولدیریگن ایدی.

چایشوف اصلی میر آلای (بوللوانیک) وه یا باشا بر ضابط
یرده بولغان.

بولشویکلر نورگستانده کی انقلاب حرکی تاریخی مهن مهن
بو اسولده بازارلار.

نورگستانده باشاقتدا بولغان، سابق قوتان مختاریت حکومتی

اصلازی آیکمه به تکوف مقاله مینی ایته اوقوغلار، فقط اولهر
پالاجی بولشویک «تاریختی سینگ» اولهب چتاران بالانلارینی
ده ایترک بر حالدا ایسهلهر. چوقای اوغل مصطی.

«حزن الملک بخارا»

پامر حضرت سید امیر عالم خان
تست طوطی ناطق بنا خسار بیان
چو کرد ترم حزن الملک بدین متوال
که گشت او و خادم فدوی رسوای جهان
یونگ، ترجمی:

سید امیر عالم خاننگ امری بلن
ناطق (اوست سوله وین) طوطی بیان بوتاشیه اونوردی
شولهای بر حزن الملک مهن سارادی کی
او و خادم فدوی (1) دنیا رسواسی بولدی.

بوروشی بخارا امیری نامایدان منله اوپوشمیکه (جمیت
اقوام) بر میموراندوم یریلگن بر نسخسینی یایوب اوفوق،
فقط «آق اوپون» وه قارا جامه لیکدن باشقا بر نره کوره آنادی.
بر و خادم فدوی «ملت بییه» بخارای شریفه «دنیاده
بولغان بو منتنگ فداکار خدمتچیس» طرفیدن ویدیلگن
برسه لدنی بو یرده ایچا نامایدان پالوز (بر وه ایکچی ینده)
سایرایب بورایلغان طوطی آتزیلدهن یحیی بر سوزلرنی کور
سایب اونمز.

(1) «عالم خان» اون اوج پاشا بولغانلاریدا دین علیینی تمام
قیلوب منسلطت قاپوی وه بورت امارهس «اورگه تیش اوچون

(1) امیر کاییده اوزنی خادم فدوی مهن فداکار خدمتی دیر آلمان.

1893 نجی ینلده (2) پانه بورغه بارغانلار. اوقوشلاری کیزمک ولمان مکسیتی وئلیک (یز اوره مکس) بولسه هم اوج بیلگه توشور بیلگهن و. بو آراده یاز وقتلیری آنالاری بایگه کیلوب نورغانلار (یت 2, 3, 4)

(یوقاریده تخی غوره لیری ایچان و. قالدی اور که نکه تله ر) (2) 1891 نه (3) اعظم ننگ روس دولتی نامایندان چارا دولتیگه

ولیمید (امیر اورویساری) بیلگیله ب قیلمالار (یت 4) [مشهد شاه احمد - بیویک پادشاهلار پادشاهی، عبدالاحد ننگ اوز بورئیده حکمی و. روسلر آلدیدا قیمتیگه آییق بر مثال].

(3) حیات عالی و قاشقادر یا اوستیده بر کویروک سالغانلار بولنگ خلقی زخمته دن قوغاریش نویسی بیروب حاتمانا تخی بولادلار (یت 6-7)

بوذ یللمه بچاره خلقی سوهدن کیچوب اوتکن، حالیکه نهچینکن کایلمغان، قاندای قیلوب «عالم خان توره ننگ بولنگ غقللری یتوب قالمان»

[مشله جوده آیدین، وده خانلاری بو بزرگه کیلوب یللمه رجه قالدیلاری بیلگه ج، اوز بیلگه لیری اوجونگه کویروک سالتن ایسکه کیلگهن]

(4) علی حرکتدن سوچوب کینکن حوجا ییلار ننگ بیورو غنی (1) آستیده قارا علما بلان بر گله توب هر په کیلگه فارشو کوروش ایچان، اوز راحت و. منطقی همده روسلر اوجون و طنداشلیری. اوز خلقینی نه بهمدن فدا ایکنه امیر ننگ «عالم خان» ایسکه بیلگی دیباچه بیلگیلی بولغانی حالده «حضرت امیر ننگ

(2) 1891 نه یازوب 1893 ده قیلمان شوی یلانان.

(3) «پاشن نورکستان» ننگ 2 نجی یل 1 نجی سالغا «بیلگه لیس» مده بولنگ مقلدیکه بولنگ.

«مدر علم تعلیمی اوجون تردد بلبع ایتم، مدرسه سالم، اونگه مدر علم تعلیمی اوجون معلم تپیلادم» (یت 9-16) دیب گویا ننگله خدمت ایسگه لیری کورسه نشدن هم اوبالمانغانلار.

(6) «حضرت» (مهم نوردان ننگلکله ریده سلتم 10 یلجه بولدی) (یت 11) دهرلر. [3 میلیونگه خلقی بولغان بخارانی نوزان ننگلری آتاشنگ قاندای جا علیک بولغانی اوجو جلا ریمز نمین ایسولدر].

(6) امیر مظفر زمانیدن «عالم خان توره» دوریگه مبه بوخارا و. روس دولتلری آراسیده دوستلوق (1) دوام ایسگهن، چونکی او زنگی معاهده بویسجه روسلر بوخارا ننگ راحتینی تأمین اوجون 12 بیگ عسکری بوتون آسیایی بلهن بوخارا قارامانغیه بر گهن ایکنلر (یت 12-13) [بو 12 بیگ روس عسکری بوخارای آترائن اوجون ایمس، چاغی یتگه لند رحمر چمسیگه بوخارا بللانی بوغازلاش همده خلق آراسیدا «غایت سیولگهن» امیر لرنی خلق اوستیده ساقلاماق اوجون روسلر نامایندان قویلمغان ایی. بچاره بوخارا خلقینگ ایسهر ایستمدن بو ابلالارنی نمره ننگه مجبور ایسگه لیکگه ایمس عالم خان توره ننگ غقللری یشمه گیره ک].

(7) لهین و. ترونسکی نامایندان ایلیاوا و. رویدو آلمی کیشلر «عالم خان جناب» بلهن معاهده پاسانغانلار. بو معاهده روسلر وئدهن 100 ییل اولکی بوخارا تورانیسی، 50 بیگ ملتق، 500 توب و. اوق سیلر (مهرالبوز)، 50 اوجمیج و. 50 میلیون سوم آگون بریشی و. عده قیلوب بولر ننگ هممه سی اوزیکه 11 ناهه ایلماس اوقسز توب بولارغانلار (یت 23-24) [«حضرت امیر»

نگ فرستلەری حقیقتاً حیران قالدولیق درجه اولی (8) (بوخارا شمال نامایدان قزیل قوم وە سیردەریا غرب نامایدان خوقەند خانیقلوری، جنوب نامایدان آخاستان وە شرق نامایدان نورکەن بلەلەری بلەن حدود لاندی) (بیت 82) دیلگەن. اتوزان مەلکەلەر بیدە 10 ییل سلطنت سورگەن عالم خان وە منشیلەرینگ خرافی یلگیلەرگە توغریسی قایل لاندی.

«امیر خانلەری» سوزلەری:

«ەرکە خواندەنما طمع دایم (1) زانکە مین بیدە گنہکاریم» دیر پشەرگەلەر. یونگە پزنگ جواسز:

توگە افزار جرم خود داری (2)

«زانکە پنگ بیدە گنہکاری»

طمعت از دعا ربا کاریست

لایق سب، شتم کدرانی. — بولور.

عالم خان وە اونگە نوبەدە گیدە بوللەلەلنگ قست درجه لەریی آچقەدان آبیق بیدانگە قوبان یولار پاشی کچکە مائل لەری کورساتوب اوتکەندەن سولگ، بو توغروند اوز نازایغەری هم قېستەچە بازوب اوتەمیز.

بوکناچە حالیدا پشلوب چقان بو نیمور ایدوم پزنگ خلی دعواغەری نایشین بر مرئە کویچلەئەدی، بوندەن هەد آبیق کورمەری روستگ قزیلی آیمیدان وە آقی قزیلیدان الەم انان، نورکشان

(1) ەرکە اوتوماسدە طمع بیلان جوتکی مەن لاندی بر بولین.
 (2) سان اوزینگە مەکان افزار خەلەسان «جوتکی گنہکار بر بولین»
 «پشەرگەلەرگە ربا کاریست» «توگەلەر» «زانکە گە لایقین»

مستلەمیدە ایکسی برلەشکەلەر. مائلەردەن بیلەدەرکە عالم خان وە اطرافدە گیلەر کناچەلنگ سوگیدە گئی خرافی معلومات وە قراستیزە خریطەگە اوشاشغان پشەرگەلەری وجودگە چقارشین لەزیندە ایبەتلەر وە بوللەسلاردا، او خالەدە بوکیم نامایدان اویلاندى! البته روس مونارخیستلەری نامایدان قزیل امپەر یالینلەر نورکشانى: اوردیکشان، قازاخستان، تورکەستان، قزغزستان وە ... قلوب پارچالاب، ھەر قسنى توغریدان توغری موسقواغە باشلاش سیاستدە اساس دەستی آق امپەر یالینلەردەن آلمانلار بیدە، آلمانلاردا، یالغوز نوبیلگە اوزگەرتوب عدلگە کیلەدەرگەن حکومەتلەری اوجون، نورکشان مستلەمیدە الەمی بوکونکی قزیل امپەر یالینلەرنینگ سیاستدەن (1) آلمانلار مەن اوز وصادق قول لاری، بولغان بوردونکی بوخارا امیریکە نورکشاننگ کاتار پارچاسینی پزیر توغری موسقواغە باشلاش اوی بلەن اوارە بولغان آق روسلەر بو حەرەگەلەرگە گویا تورکشانلەر نامایدان (بو کونکی قزیل روس امپەر یالینلەرینگ پزیرلی قومبارلار مستلەمیدە پوزگرگەن ائولیدەن) بولوب کیلگەن طلب نوبیسی پزیرش اوجون توغروچاق قلوب عالم خاننى آلدە سورگەلەر (2)

لاکین آق پشەرلەر، بر آق وە قزیللەرنگ سیاست وە مقصد لەریی جودە هم پەخشین بیلەمز. بو ایکی دەزیمتی گوردون عملی روشدە آچچینگ دەسلەر آلتش لەن فکرا بوکەلگەن، اوز راحت وە کیلگومیزنی اوز استقلالیزمدە گوردون بونگە اشانغان بر نور.

(1) دول لەزینەسندە اوتوقوم لەر آفرەغان بلانغان پشەرلەر امیر اورس روس چارینگە صادق قول دیر آمان.

(2) امپەرلەر حەرە عیقنا بیلەدە چقان گوردون نوبسون گە اوت بارغەلەری گئی آلمانلاردا طمع بیلەدە اوتوقی چقان گوردون اوتوقوم گە اوت گنہکار (بیت 46 وە 100)

کستانلیر، نهموده سی اوتوب کیشکن فتوداللیق دوربدن فالغان
امیردن، نه آق وه نهده قزیل روسدن بر نهرسه کوشمیز
تورکستانی آیدینلقا آلوب باراندغان بالفوز بر یول بار، او جم
ملی استقلال،
ایریم.

تورکستان شاعرلاریندان

مجموعه مزنگ بو ساندا تورکستان شاعرلارینک ایک مشهور-
لهزیندن بولغان ماضجان جوهابای اوغلنگ * آلیسداغی باورما *
دیگن شعرینی باسامز. ماضجاننگ * آلیسداغی باوریم * سی تک آتولی
تورکدهری بولغانلی هم کیمکه بیلکبیلیر.

تورکستان قازاق تورکدهری:

* نارقولتوقدان اوق نپسه سوبه ککه چاپار قارنداس *

دیپولور.

آنانویداعی باورلارینک * نارقولتوقلاریندان اوق نیکه سی * بیلکین
تورکستان تۆزک شعرینی * سوبه ککه چاپقان قارنداس * بولوب تورک
چیلک قعقه نظرمدن جووه مهم وه معنیبار بولغان بو شعرینی یازغان
ایندی. او زمان آتولی تورکدهری * قاماغان قانگ جانر * (دوشمان) نه
قازقی، ناربهده امثالی کوربلمه کن استقلال کورمتی فداقدا ایدیلمز...
شاعر * اوزبورتی تورکستاننگ قزیل روس ایپرنالینستلهری تاماییدان
قاراهی آتقیما (حسنخانه) بایبلغانی کوروب:

چارق اوروب ایرککه اومئنگن تورک جانی

چینممن آوردیما شیب جانی

اوت سولب جووه ککه کی * قوریدیما

قاماغان نامیر شاعی آتقانی؟

دوبدی.

یوق، ائتأ الله * بوره کده اوت سونمه کن * وه * نامیرداغی آنا
قادی قورماغان *
خلقدرد تور کچیلک رو حستگ بریلشی وه تیز کوچه ییشی بونگ
جانی شاهدله ریدر
شاعر * بزده آتقلاقیما قول بوب تورو * * دبیر.

یوق، مینگ مرتبه یوق!

بر قول بولوب توره آنا بیز، بز من آزادلمرغه ایگه بولامز. بزنگ
موسفوا * عدایندان * قولوب ملی آزادلقه نیراق بئیشویتر اوچون
آنک توغری وه آمدلی بول تورکچیلک در. مه نه ماضجاننگ
* آلیسداغی باورما * دیگن شعرینی بو تورکچیلک مفکوره سی اوچون
آنک قیمتی وه فائدلی بر شعردر.

بو شعر تورکستان حکومت اشریاتی تاماییدان 1023 عجمی بیلده
لاشکینت ده باسیلغان * ماضجان جوهابای اوله گدهری * نام کتابیدن
کوچیریلدی. باشقارما.

آلیسداغی باورما

آلبدا آور عذاب چیککن باورم.

قوارغان باچمه چه کنه ی کیشکن باورم.

قاماغان قانگ جاردگ اور قاسیتلما

کول قلب تۆزدگ جانن لوککن باورم.

آداغتی آور قایقی چاپقان باورم.

عمرگچه جانا کورگن خالندان باورم.

تۆکیکن جووه کی ناس جاوڑ جاندار

تزیده ی بزنگ تواب جانلقان باورم.

آيرماي، ايمسه ايندي آلتن آلتني
 آتار بزدني تايقان، آسار تايداي
 باوردا جورمه سەفك سالب اولماق
 جوزغر ايمسه ايندي چارقن آيداي

آلاني آلتن ساقا آلتياپ بيك
 تيبسب بر توشە كەم جانساپ بيك
 آلتايدى آتار دگ آق، وئيشەن
 برگە اييب، برگە دامن تاقتياپ بيك

تورمات بىد، بزدگ اوچون مولدىر بولاق
 سلبىراب، سلق - سلق تاودان قولاب
 قايار بوت اوچقان قوسداي، سوققان قوبىن،
 لىسەك، بر - بر نوليار بيشە يراق

آلتايدىك آلتن كويى ايرگەلەپ
 كىلكەندە جولبارس بوت، جەڭدا ايرجىتياپ،
 آق نىگر، قارا نىگر آرجاقشا،
 باورم، مېنى ئاشات قالدگى كىلىپ

مېن قالدەم جاس بالايان، قانات قاقاي،
 اوچام دىب او مىلسامدە دامل تايباي،
 جون سىلتەر، جول توشەندەر جان بولداي
 چاوز جاو قويسيا اشدى مېنى آيتاي

قورغاسن جاس جورمە كىكە اوغى بالدى
 كو ئاسز، تازا قام سوداي آيدى
 قالسىراب اقم قورب ايشەن تاندىم،
 قاراگەنى آتايغا بىك جاندى

كورمە مېن كېچە جورگەن قىر سايدى دا،
 كورموز - كون تولدە، كومس نولاي آيدى دا
 آردا قاتاب، چىن جىبە كەمى اورا يە اوراب
 ارسىدېرگەن آلتن آتام آلتايدى دا

آيرماي، آيرىلدقيا قالىكە تويدان
 چايلاب قايتا بوشوغن جاوغان او قدان
 نورگەكگ چولبار سداي جورمە كىشەن
 چىن مېن قورقماق قول بوت جاودان بوققان

چازق اورب ايرككە او مىلغان تورك چايى
 چى مېن آوردىما، بىب خالى
 اوت سولب جورمە كىكەم، قوردا ما
 قايتاغان امرداش آتقاي

باورم اسين اوچاقدا، مېن بوچاقدا،
 قايتىدان قان جوتامز، بزدت آتقا
 لايقيا قول بوت تورو، كىل كىتەلك
 آتايغا، آتا ميرات آلتن تاقتا

15 نى الحجە 1340 عجرى يىلى، (1) غرم شەھرىدە بىر مېخەد نامايدان
 نەغە آتقان شونوبەندەگى مەشەن ائىبى قىمىتىكە قاراماسدان، نورگستان
 قورنولۇشى بولىدا شەھىد بوشكەن بىوك قەھرىمان اور پاشاگە آتالوب
 بارىلغان اوچونگە باسار:

كىندى دىبادەن ارگون اول غازى اور قايدەر
 بىلغانى دىللاي برادر صاحب قران حالن كوروب
 كوربوموب آچمىچە قالدە بو فلكتىگە شەھىدە
 اول مېنارگ جىنمى قىلدى بىلچوئىندا سولوب

روز شنبه ساعت اوڀده پر خبر ڪيلدي، بيلنگ
 ڏيڊيلهر، ڪيلز ڏهنهه جسمي، بناڙڪي، بولوب
 ناروق اوله آن جمله سڪرلهر بلهن فريادلاسيب
 جمله اسلام بلاشب ڪيلدي اوڙون صحرا تولوب
 دفن قبيلديلار مسارڪي چهڪي قيشلاغيڊا
 اولتوروب جمله مجاهد قاعده سورج اوقوب
 ڪينڌڪ اولگون بجه عارلهر بلهن نرم شهرڪه
 بجه بيلگهر ڪيلديلهر صاحب قراني پاداشوب
 ميم، يون، سمن بلاغيڊلهر هجر بر زمان فرياداشوب
 شايد الله مقرر قيلماني گناهڪ رحم اشوب

توڙگستان خبرلهري

1.

بوگولنگي ساويت سياستڪ، انساني و قيشلاق خوجاليني
 قواله ڪيفلاشديريش، باشاجا ايڱهڻده، قيشلاق خوجاليني احمد
 عيلاشديريش، ساويت تيربجه، قواله ڪيفلاشديريش، ڪه دهوشو،
 مزور مستغني نوڪه نيش، آرفلي ايريشلور، مجموعه رنگ ڪلههڪ
 نومرولهر پيدن برده، بو سياست حظيمه بازياحاف، ايميلڪ تور،
 ڪشاند، قواله ڪيفلاشديريش، نومرولهر ساويت ايسقا معلوماڙ
 پريش پلانگه ڪفايله نمر

توڙگستانگ اوزيڪستان قسيسده، 18 رايولده به لپي قواله ڪنيد.
 لاشديريش تخمين قيلماد، 1 به ڪي بوخارا، 2 - ساري آسيا، 3،
 ڪايميج، 4 - شهرخان، 5 - نههه ڪه، 6 - مفرجه مدت، 7 - جهلان
 فودوق، 8 - چوست، 9 - يورديده، 10 - باغداد، 11 - ريشان، 12 - فوره،

13 - به آئي بول، 14 - بيسڪيت، 15 - مرزا چولي، 16 - آق قوربا،
 17 - پمست دارغام، 18 - به ڪي فوڙخان
 بو برده، آنديجان وه مفرجه دائره (اوروغ) لهر پنگده
 به لپي قواله ڪيفلاشديريش ساحه ڪي ٺهه به شريش تخمين قيلماني
 يازوب اوغمز، توڙگستان غازيا لاريڪه (9. 11. 30) خبر پريشڪه
 ڪوره آنديجان دائره سيده ڪي 13 رايولدهان 6 سي قواله ڪينيلار
 شهريلقان، اوچي ده گوبا ڪلهسي بهارده، قواله ڪيفلاشديريلاحاف
 فالقان توري ايسه نوٽ ڪونهه ڪنهر...

اوزيڪستانده انصادا ايڪ آرپادا فالقان سورخان دهرپا
 دائرسي ايسه قواله ڪيفلاشديريش ايتيمه هدهه مدن آلدنه ڪورور
 نادر، بو پيل فيرال آيدا، سورخان دهرپاده 8317 آيمر حوجا
 لئي ايچيڪه آلمان 295 قولحوز ايد ايڱهڻ، اوشه سورخان دهرپا
 دائره سيده پمته ڪيسر، ده مار وه ساري آسيا رايولاري شو بهارده
 ونوتولهن قواله ڪيفلاشديريلاحافانلار، فقط بو قواله ڪيفلاشديريش،
 ساويت پروغراييدا تخمينلاسماني ڪهي سيلتلق بلهن ڪينه آلماني
 نوردهن، قواله ڪيفلاسمان خوجاللانگ، پاش وظيفسي باخا
 ايڪنهدر، جضي برلهرده ايسه بو پلانگ بوڙولمانيدان خبر برده
 دهلر، مثلاً سورخان دهرپا دائره سيڪ شير آباد رايولهدا قولحوز
 لار باخا اوڙيڪه بوغدي ايڱهڻده، محض انقلابي، اسلمي
 قولحوز ايسه آريا ايڱهڻ.

قواله ڪيفلاشديريش ايشيڪ موڙيستي نامين ايش اوچون
 ساويت حڪومتي بر آڙ ڪوچليراق خوجاللانجه قارشو شايت قاتع
 مناله قيلمادانير.

مثلاً پمست دارغام رايولهدا، (سهم بر قهد دائرسي) 16 فيرالده
 بهاري ميرلهردهن بازچا بهاري وه موڙولهر وهرلهرلي زورهه فشان

چاقيرايوب قولمغان وه تاش جاووزدا حقيقتاً 18 قولجوز نورينگەن.
 سوگرەدەن پىشى قولجوزلارغە يېزىلگەن يىزلەردەن 80% يىنگ
 دەقانچىلىق اوجون پارامادېرغانلىقى معلوم بولغان... مەن بو موسقوا
 ايشلەنگەن. «قرە پاشن جېزىيىنگە» تورکەستان شىرائىلىگە تەلىقى
 2.

تورکستانىك قازاغستان، قىرغىزستان وه تاجىكىستان قىسلە
 رېدەكى قوللە كىتلاشدىرىش ايشلەرى توغرىسىدە بو يىردە يازون
 اذنورە يىز. بو جھورىتلەرنىڭ بارچاسىدا هم خوددە تورکەن
 شانلەكى كەي «بويوك موقىتلەر» گە مالك بەلىمى قوللە كىتىلار
 شىرەلماسقا بولغان رايونلار بار. چۈنكى بو جھورىتلەرنىڭ بارچا
 سىدا موسقوا قرەسىنىڭ پاشن جېزىقى تەمبىلە تورکستان شىرائىلىگە
 تەلىقى ايتىلە بەندە «دېب آغزىنى كۆرۈرمەزگەن» آرونشام لار
 بارد. بزم تورکستاندە قوشىلاق خوجالىغىنى قوللە كىتلاشدىرىشدا
 پاشن مقصد غەللە ايگىنلەرىنى سىقوب چىقاروب پاشنا ايگىلى ساھە
 سىنى كىنگە پىرىشەر. تورکستان پاشنا ايگىلىنى اوجون ساوت
 حكومىتى تورکستانگە لازم بارچا ماللارنى وقلى وه توغرى باھا
 بەن روسبەدەن كىتىشى وەدە قىلار.
 كوردە يىلك ساوت حكومىتى بو وەدەسىنى قالاچا اورىنا
 كىتىرىپ نۆرەدەر:

خىلوارىدە — 281 واغون ذراعت ماشىنلارنى، 370 واغون
 مانوفاكتورا (توقوما ماللار) 880 واغون سەللە، 335 واغون سىنى
 كوكلەر، 600 واغون آناچ — تورکستانگە كىتىرىدە آلتقان!

تورکستانلار، دەقانلار يىزىنگە موسقوا پاشنلارنى ايتە
 مەسدەن يىزىشلەرنىڭ وە پاشنا اورىنگە بوغداي ايگىنلەرنىڭ
 مەناسىنى ايمىدى پىشى آكلاسا كۆر كىرەك.

پاشنا وە قوشىلاق خوجالىغىنى قوللە كىتلاشدىرىش سىياسىتىنىڭ
 پوزىتىر اوجون قانداي سىزىلى ايكەنلىكى تورکستانلارنىڭ
 آكلاشلىرى كىرەك.

3.

اوزبىكىستان وە تاجىكىستان آراسىدا تۇپراق مەسئەلە جاناچال
 چىققان (1).

تاجىكىستانىڭ مەلىمى بوشىچە خوجەند دائىرسى اوزبىكىستاندەن
 تەجرەبىلىپ تاجىكىستانگە قوشىلغان ايدى. بۇندەن كىيىن تاجىكىستان
 سەمەرقەند، بوخارا وە سۇرخان دەريا اوفروغلارىنى دا اوز ايچىگە
 قوشىشى تەلپ ايتىدى.

اوزبىك وە تاجىكلار اورتىسىدەكى «تۇپراق مەسئەلى» نى
 پىششى اوجون موسقوا، مەشھور چەكىست پەنارس زىيىلىكى
 آشىدا ب قۇمبىيون نۇرىنگەن بو قۇمبىيون 12 قىرالندە اوز
 قارارىنى چىقاردى بو قارارغە كۆرە سۇرخان دەريا تاجىكىستانگە
 يىزىلوب سەمەرقەند وە بوخارا اوزبىكىستاندە قالدۇرىلور.
 تورکستانلار آراسىدا جاناچال قانچا كۆب بولسا موسقوا
 اوجون شۇنچە پەخشى.

4.

تورکستانىك قازاغستان قىسىدە، كۆپىدەن بىرى، كۆچمە وە
 يازىم كۆچمە اھالىنى اوتراقلاشدىرىش توغرىسىدە سۆيەندەر.
 آرا سىرادا اوتراقلاشدىرىش ايشىكە هم آشىرىلغان. تورکستان
 نىڭ قازاغستان قىسىدەكى پىششى يىزلەرنىڭ بويوك قىسى چار
 وە ساوتلار دورىدە روس مەھارىملىرى اوجون زورلاپ آلتقان.
 تۇنگ اوجون قازاغلارنى اوتراقلاشدىرىش مەسئەلىنىڭ چىقىشى

بله، قازاق ئوئوبوشلار بىرەن كۆپلەرى، روس مهاجرلىرىنى ئوقۇتىشىنى طلب ايتىدۇلار. سۈيۈت حەكۈمىتى بۇنىڭ ئىلەن خىسابلانغاندا، روسلەرنىڭ يۇرتىمىزگە كۆچۈشىنى ئو كۆنگەچە دوام ايتىدەكەن، ايمىدى قازاقلارنىڭ اوزراقلاششى بىلەن روسلەرنىڭ كۆچۈپ كېلىشى ايكىسى، بىرلىككە كېتىدەك بولمىشەنك بىر جەننى.

مىشلەنگە ايكىچى جەننى ايتە اوزراقلاشقان ايتەكەن قازاقلار، اوزىڭ پارچىلىنىڭ قوللە كېتىلەندىرىلىشەدۇر.

قازاقستان مەركىزى اجرائە قومىتەسىنىڭ سۈككى سەپىدە مەركىزى اجرا قومىتەسى رەئىسى اير نۇر اۋغىل، قازاقلارنىڭ اوزراقلاشدىرىلىشى توغرىدە نوبەتەكى مەلۇماتنى بىردى: 1932-33 يىللەردە 808 مىڭ قازاق خوجالىقى اوزراقلاشدىرىلىشەنچى بولەردەن 567 مىڭى قوللە كېتىلەندىرىلىشەنچىدۇر.

1930 نىچى يىل اچىدە 141 مىڭ قازاق خوجالىقى قوللە كېتىلەندىرىلەدۇر. اير نۇر اۋغىل، روس مهاجرلەرى طرفىدەن قازاقلارغا بىر يەردەگەن ياردەمە بۈيۈك ايتىدۇر. اير نۇر اۋغىل، يەنكى اوزراقلاشادىغان قازاقلارغا بولاشچىلىق قىلىش ۋە ياردەم ايتىش اۋچۇن روسلەردەن شەغلەر اۋيوشمىسى، تۈزۈشنى تەكلىف ايتىدۇر. بۇنىڭ، چارۋادار قازاقە يۇرتى جۈملىدە ئال، ئىشەندەن بىمە فرى بار...

روسلەرنىڭ توركستانلىقلارگە قانداق ياردەم ئېلىشلاپنى تۈپەندەكى مەنئە كۆرەمۇ.

تورکستان سىبىريا ئىمىر بولى قازاق بىرەلەندۈرۈشنى خاشراپى دەغان بىر ايتىغانە ۋەجەمىتى اولەپمە كەندى. بۇ يۈلدە ايتىلەر آزال، بىشى بىلەن ايتىچىلەرنى بوشانا باشلايدۇلار. بىر نىچى ئۈندە قازاق مەخسۇلەرنى بوشاندۇلار. مەخسۇس قازاق ايتىچىلەرنى روس ايتىچى-لەرنىڭ يۈزدەن بىشىگە تەشكىل ايتەر ايتىدۇر.

تورکستان سىبىريا ئىمىر بولىدە، قازاقلار بونون ايتىچىلەرنىڭ 20% نىڭ تەشكىل ايتەدۇلار. سەۋىشكەنچە ايتىپ، قازاقى 12 نىچى ئىنتوار نومۇرىدە، قازاق بىر قازۇچى ايتىچىلەرنىڭ خەمىتى خەننى تەجرى ئۈلەندەگەنكى سېدەن، ئىمىر بولنىڭ اېلى قىسىمە ايتىلەنچى ايكى يۈز قازاق ايتىچىسى ايتىلەرنى ئاشلاب كېتىشەدۇ... دېيە يازادۇ.

بۇ قازاقلارگە اوزى ۋەقە اۋيوشمەلەرى ۋە كىپ ائىقلاپلارى، روس مەنئەلەرنىڭ، قازاقلارنى ئىمىر بول ايتىلەردەن چىقارۇپ باشلاشقا ياردەم ايتىدۇلار، دېيە شەھەر بولادۇ.

تورکستانلىقلار، مەمكىن قەدەر كۆرۈمك بىرنى تازىتۇپ ايتىشقا خائىدان مەراقەتلەن روس موزىقلارنىڭ قازاقلارغا قاي اسولەدە يازدۇم، ايتىلەرنى آڭلاش قېيىن نەرسە ايتەن.

5

تورکستاندە يەنكى ئىمىر بول جىزىقەلەرى.

تورکستان خەزىنەلەردە، يازىلىشقا كۆرە توپانلە كى ئىمىر بول جىزىقلەرنى ئوئۇش كۆزۈدە تۇتىلەدۇ:

دۈشمەن-قورغان تۈپە (نەرمە-دۈشمەن جىزىقى ايمىدى بىر-بىگەن)، چارچوى-بەگى اۋدگەنچ (۱)، اۋش-قارا سۈا آندە، بىجان-چىن آباد، باغىش-كوك باكتاق، سېرەيا-ياختا آدال، ۋ جىزىقلارنىڭ ئونىنچىن اوزۇنلىنى بىرلىككە 761 كېلومەتر بولۇد، چارچوى-بەگى اۋدگەنچ جىزىقىدە، ئورپاق ايتىلەرنى خاشراپ.

دان باشلانغان. 1930 نىچى يىل اچىدە چارچوى بىلەن داغان آنا (ئۆمدىيا بۈيۈدە) آراسىدە كى 200 كېلومەتر لىك قىسىدە، ئىمىر بول قاتاشى باشلانشى تەمىن قىلاند. بون جىزىقنىڭ 1931 نىچى يىل،

(۱) تورکستاننى روسگە رايان - اوزال ئىمىر بولۇش تەمىن باشلانغان بولۇپ، «مارىۋى - ايكساندروف قاي» ئىمىر بولنىڭ بىر قىسىمى.

اچيده ايشله توب ييتشي كيرمك. ناشكىت چمكىت وە ناشكىت
 كاوانه و سكايا آراسيده تۇز يايىشى حىسب ايشكەن نىسەر يوللار
 يىلگە كېچىدور يىلگە نلەر. توركستانگ قازاقستان قىسىدە تۇز يايىشى
 كوزدە تۇيلىگەن چىزىقلار: دوسور سەما (قازاقلار دىمە)
 دىب آتاپدولار. چىزىقى بو جىزىق دىمەيا نەفت اوچاق قازاقلار
 ناشكىت نىسەر يولى يەن باغلايدور. آقمولاي قازاقاندى (آقمولاي
 دەن خويگە). 1931 نجى يىلگە بو جىزىق قازاقاندىدان قورقارار
 لىغە قىدور يىتوز يىتشي كيرمك. قازاقالى دە ناش كورم وە باقور
 مەنلەردى بار. بوندىن باشقا توركستان سىپىر نىسەر يولى بولمەككى
 سىدركىيويون (قازاقچا آبكوز) شەرىدەن قازاقالغا قىدور سالىنا.
 دوغان نىسەر يول پروپەكتى مەم بار.

توركستان مەھاجرەلى

تېغىسىدە چىقاردغان دوسچە بۇراليا ووشوكا، غازىسىنگ
 14 فېرال بوموسىدە: دەرغانە دەن يىش يوز اوپلى بوموسول
 اوزىك خوجالىقى آذار بايجانغە كوجرىلمە كېچى بولدى. بو يىش
 يوز اوزىك عالمىنى آذار بايجاننگ پاختا ايكەدورگەن يىرلەرگە
 اوترنمە كىچىلەر، دېگەن نىسباجا بر خىر ياسىلان.
 باشقارما: مە قىزىل روسى حكومتىنگ، مىلى سىياسى: نۇر
 كستانگە روسلەردى كىشىر، توركستانلىقلارنى اوز بوزىدەن
 چىقارپ تاشلاماقداور.

توركەلەر

باش توركستان ۋە سلام

قېلەردى حرىت وە استقلال عشقېلە مشبوع عزىر دىاش تود
 كستانى چىقاران قازاقلار دىمە!
 بوكون اسېرى فقط پارىسكى حر وە مستقل اولكەمىزنگ نىرچان

افكاردى اولازاق بويوك قىداكار قىلقلەرلە نىرىنە باشلامەكك
 توركستان، مجموعه سى قىلىسنگ انك دەردىن بقطە لىرىدەن قوباراق
 قوران ابدەن سووتىچ موحەلەرىلە نىرىك ابدەم، آنا وطندىن آرى
 دوشەن نۇردان اولادلەرىنە استقلال فەكرى آشلاماغە چاليشيور.
 سكر بو مقدس غايە اوغرىنمە سونك شىمىزە قاندار سز لەرلە بر ابر
 چاليشمايى برەم بورچ پىليوروز، بو اختىارلە وظيفە سى قاندارنە پايماغە
 چاليشان دىاش توركستان، مجموعه سىنگ ياقىن بر زماندە آنا وطندە
 اشتار ابدەمە كىمەن امىن ايكەن شو آوازى بو كەشئورم:

باشلىن استقلال فەكرى!

باشلىن عىنى غايە اوغرىنمە برلەشە نلەر!

استانبول، باشقورت، اوز قايتاق.

سيوگىلى ۋە باش توركستان ۋە مزىگە

آتچە و قەدەن بورانغا سيوگىلى اولكەمىزنگ قوتولوشىنى
 اىتىب، مشلكەچى روسلەر مەن كورەشيب بورگەن چاققارمىز.
 استقلال اوچون نىرەگەن بورە كلەمىزنگ بر عكس سەئسى بولوب
 يوزەگە چىققان دىاش توركستان، مجموعه سىنگ برىچى نىچە سىنى
 كوزىش يەن جودە سېوئىدك. كوگلىمىز كوتەرىلدى. توركستان
 نك استقلال بولپنى كورسەتپ تورگەن ۋە كى توركستان نك
 پايدا دىاش توركستان، بەگى بر يولدور بولوب توعىلدى.

مقدس غايەمىزنگ اوغرىنمە قىداكارانە چاليشماقە وە ايشلەمە ككە
 باشلاغان دىاش توركستان، مجموعه سىنگ بوتون تىررر هېتىنى وە
 اونگ توبەرى كىدە چاليشقان وە ايشلەگەن بوتون ئوغانلارمىزنى
 چىن كوگىمىز دەن نىرىك ايتوب قوللارنى سىقامىز، دىاش تود.
 كستان نك بويوك غايەمىز توغرىسىدە قوشىدورغان مقدس وظيفە
 سىنى موقىبىت يەن بەجەرىپ ياقىن زماندە اوز يورنىمىز دە

باشلەرنىڭ مەنەي يولباشچىسى بولوب دوام ايتتى چېن كوگاسون
ئەلەمىز.

باشلىق نورستاننىڭ آزادلىقى ۋە بۇ اوغورنىڭ جاللىققان ۋە
ايشەنكەن ئوغانلارنىمۇ!

استانبول، ۱۰ ئاينىڭ ۱۹۴۰. عەدەلەت ئوقۇ. شەبەن.

باشقارمادان

«ياش نورستان» باشقارمىسىغا ھەر ئاينىڭ ۱۰ يوردا باشلارمىزدا
ۋە سىياسى دوستلارمىزدا، تېرىك مەكتەپلەرنى كېلىدى. بارچا لارنىڭ
ادارە سىياسى تىنچلىرى يولباشچى.

قوتلاش

رەھمان بايرامى مۇناسىۋەتلىك بارچا مۇتەئەللىمىزنى يۈرە كەندە
تولايىمىز، تاڭرى كېتەنچەك بايراملارنى مۇنقىل نورستاندا
ئەلى بايرامىمىز كۈلە كەسىدە سۈيۈنچىلەر بىلەن قارشۇ آيىشى
سەب ايشەنكى.

«ياش نورستان»

«تۈزەتېش»

مەجموعەمىزنىڭ اوتكەن سايىدا، 27 ئىچى رەت، يوقارىدىن
13 ئىچى قاندا، 1.5% ئىچى يازىلاشقان بۇرۇن پاكىش اولاداق
15% يازىلغان.

مجموعەمىزنىڭ اوتكەن غىنوار سەنە شەنە سان 2 بىرگە، يازىلۇپ قالغان.

تەرجىمە قىلغۇچى: قاراغۇلەنە چىنار